

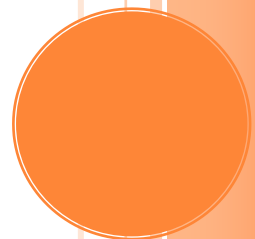

Rovaniemen kaupunki

ROVANIEMEN KAUPUNGIN NUORISOPALVELUT
KRIISIVALMIUSSUUNNITELMA

Tehostetun nuorisotyön toimenpiteet nuorten kriiseissä

Päivitetty 18.1.2019
Rauno Savola

SISÄLTÖLUETTELO

1.	Johdanto	2
2.	Kriisivalmiuden toimintakaavio	3
2.1.	Kriisitilanteen kirjaus	5
2.2.	Yhteystietolista	6
3.	Perehdytysmateriaali	7
3.1.	Mitä on nuorisotyön kriisivalmius?	7
3.2.	Nuorisotyön mahdollisuudet ja toimintatavat	7
3.3.	Tehostettu nuorisotyö	8
3.4.	Kriisin kehät	8
3.5.	Yhteistyön keskeisyys	10
3.6.	Nuorisotyön erityisalue	11
3.7.	Miksi nuorisotyön valmiussuunnitelma?	12
3.8.	Kriisien laajuus	13
3.9.	Äkillinen kriisi	14
3.10.	Menetykset ja suru	16
3.11.	Kriisistä selviytyminen	17
3.12.	Kriisin ja surun kohdanneen nuoren tukeminen	19
3.13.	Tietoa nuorten itsetuhoisuudesta	23
4.	Rovaniemen kaupungin nuorisopalveluiden kriisivalmiussuunnitelma	28
4.1.	Tilannekuva	28
4.2.	Resurssit	29
4.3.	Ohjeiden ja suunnitelmien tilanne	30
4.4.	Yhteistyön tilanne kriisivalmiudessa	30
4.5.	Nuorisopalveluiden rooli toimijana erilaisissa nuorten kriisitilanteissa	30
4.6.	Nuorisotyön kriisivalmiuden riskikartoitus ja SWOT-analyysi	31
4.7.	Tahtotila nuorisotyön kriisivalmiuden kehittämiseen	34
4.8.	Kriisiryhmä	34
4.8.1.	Kriisiryhmän yleiset tehtävät	35
4.8.2.	Kriisiryhmän työnjakoon kuuluvia tehtäviä	36
4.8.3.	Kriisiryhmän koollekutsuminen ja toiminta hälytyksen jälkeen	36
4.8.4.	Kriisiryhmän tehtävät ja toimenpiteet	36
4.9.	Toimintaohje työntekijälle kriisitilanteessa	37
4.9.1.	Toimintamalli ilman kriisiryhmää	39
4.9.2.	Toimintamalli kriisiryhmän kanssa	40
4.10.	Yhteistyötahot toimenpiteissä	42
4.11.	Johtaminen	48
4.11.1.	Johtaminen normaalioloissa	48
4.11.2.	Johtaminen häiriötilanteessa ja poikkeusoloissa	48
4.11.3.	Henkilöstöä koskevat asiat	48
4.12.	Kriisiviestintä	50
4.13.	Onnettomuus nuorisotyön piirissä – ohjeet	52
4.14.	Kuolemantapaus nuorisotyön piirissä	54
4.15.	Surevan nuoren kohtaaminen	55
4.16.	Onnettomuus muualla / koskettava kriisitilanne muualla	56
4.17.	Itsetuhoisuus ja itsemurhahenkki	57
4.18.	Itsemurha tai sen yritys	58
4.19.	Väkivalta- tai uhkatilanne	59
4.20.	Paluu arkeen	60
4.21.	Kriisivalmiussuunnitelman kuittaus	61

1. JOHDANTO

Tämä kriisivalmiussuunnitelma on ensisijaisesti tarkoitettu Rovaniemen nuorisopalveluiden toimintaohjeeksi nuorten kriisien tunnistamiseen, puuttumiseen ja niissä yhdenmukaisesti sekä ratkaisukeskeisesti toimimiseen. Yhtenäinen toimintamalli parantaa henkilöstön kykyä kohdata yllättävä kriisitilanne ennalta laaditun toimenpidesuunnitelman mukaisesti niin, että riittävät edellytykset ja henkilöstön osaaminen tilanteista selviämiseen ovat olemassa. Nuorisotyön kriisivalmiussuunnitelman tärkeä tehtävä on myös määritellä ja tehdä tunnetuksi nuorisotyön rooli kriisitilanteissa, jotta mukana olevat muut toimijat ja toimialat tunnistavat ja osaavat hyödyntää nuorisotyön erityisosaamista.

Nuorten elämään liittyvät kriisitilanteet ovat vakavuudeltaan ja vaikuttavuudeltaan hyvin eritasoisia, ilmentyen joko yksilö- tai ryhmätasolla. Nuorten kriisien skaala vaihtelee henkilökohtaisista ongelmista isompiin, koko kaupunkia tai laajempaa aluetta koskeviin uhkatilanteisiin. Kriisivalmiussuunnitelmassa on kuvattu mahdollisimman laajasti peruseriaatteet, joiden mukaisesti nuorisopalvelut toteuttaa kriisitilanteessa ja sen jälkeen nuoria tukevaa tehostettua nuorisotyötä. Tehostettu nuorisotyö tarkoittaa aikuisen paremman saavutettavuuden luomista, vuorovaikutuksellista ja turvallista kohtaamista sekä monialaista yhteistyötä nuoren tukemiseksi. Nuorisotyön tehostetut toimenpiteet on suunnattu kaikille niille nuorille, joita tapahtunut kriisi on jollain tavoin kosketanut – suoraan tai välillisesti.

Nuorisopalveluiden kriisivalmiussuunnitelma koostuu kolmesta pääosista:

1. **Kriisivalmiuden toimintakaavio**, joka on yksinkertaistettu pikaohje käytännön toimintaan kriisitilanteessa, sisältäen tilanteen kirjauksen ja yhteystietolistan.
2. **Perehdytysmateriaali**, jossa avataan tarkemmin nuorten kriisejä, pohditaan niiden tunnistamista ja reagointia sekä annetaan ohjeita erilaisissa tilanteissa toimimiseen.
3. **Nuorisopalveluiden kriisivalmiussuunnitelma**, jossa avataan nuorisopalveluiden rooli ja annetaan ohjeita kriisitilanteiden aikaiseen sekä niiden jälkeiseen tehostettuun nuorisotyöhön.

Rovaniemen nuorisopalvelut on mukana Kanuuna-verkoston koordinoimassa valtakunnallisessa nuorisotyön kriisivalmiusverkostossa. Kriisivalmiusverkoston järjestäytymisen taustat liittyvät valtakunnallisiin uhkatilanteisiin, kuten Jokelan tapahtumiin 7.11.2007. Tapahtumien aikana ja niiden jälkeen havaittiin tehostetun nuorisotyön tärkeys kriisityötä tukevana toimintana. Kriisivalmiusverkostoon kuulumisen tarkoittaa yhteisen valmiuden kehittämistä sekä siihen liittyvää osaamisen, työvoiman ja tiedon saamista ja tarjoamista yli kuntarajojen. Myös tämän kriisivalmiussuunnitelman perehdytysosion materiaali pohjautuu pitkälti valtakunnallisen nuorisotyön kriisivalmiuskoulutuksen kautta tuotettuun materiaaliin.

2. KRIISIVALMIUDEN TOIMINTAKAAVIO

ULKOPUOLELTA TULEVA TIETO (VAKAVASTA) KRIISISTÄ

Esim. onnettomuus, kuolema, itsemurha, väkivalta- ja uhkatilanteet.

Kriisistä tiedottavat nuorisopalveluita:

Kaupungin toimijat, kriisiryhmä, yhteistyötahot/sidosryhmät, vanhemmat, kaverit/ muu asianomaisten lähipiiri

VAIHE 1: YHTEYS NUORISO- PALVELUIDEN ESIMIEHEEN

- Yhteys nuorisopalveluiden esimieheen tai hänen poissaollessa ennalta sovittuun sijaiseen. *Nupan kriisiryhmä aktivoituu.
- Huom! Nuorten kaverit, vanhemmat ym. lähipiiri saattaa ottaa ensin yhteyttä keneen tahansa nuoriso-ohjaajaan tai tilanne tapahtuu toiminnan aikana. Tieto välitetään viipymättä nuorisopalveluiden esimiehelle*.

VAIHE 2: KOONTI, TIEDON KERÄÄMINEN JA VASTUUNJAKO

- Tiedon kerääminen tapahtumista ja ilmoittaminen -> Toimialajohtaja, palvelualue- ja turvallisuuspäällikkö -> kaupungin ja viranomaisten verkosto aktivoituu.
- Nuorisopalveluiden esimies kokoaa tarvittavan määrän työntekijöitä tehostetun nuorisotyön toimenpiteisiin.
- Tehtävien ja vastuiden jaot työntekijöille tilanteen mukaisesti tehostetun nuorisotyön toteuttamiseksi. Kriisitilanteen kirjaus erilliselle lomakkeelle aloitetaan.
- Tieto tapahtuneesta ja tilanteesta henkilökunnalle sähköpostitse (Sisäinen WhatsUp-varmistus).

VAIHE 3: TOIMINTA JA TIEDOTTAMINEN

- Yhteistyö-/kriisityöverkosto on aktivoitunut ja toiminnassa.
- Työntekijät toimivat tehdyn vastuunjaon mukaisesti kriisityön tukena.
- Virallinen tiedottaminen: yksi virallinen (viranomaisten vahvistama) kaupungin viestinnän tiedote, jota jaetaan eteenpäin esim. sosiaalisessa mediassa. Esimies hoitaa tiedottamisen ulospäin aina yhteistyössä turvallisuuspäällikön, palvelualuepäällikön ja tiedotuspäällikön kanssa. Rikosasioissa medialle tiedottaa poliisi.
- Nuorisopalveluiden tiedotusvastaava kartoittaa muiden tahojen chat/auttava puhelin ym. mahdollisuudet, mikäli asiassa sellainen katsotaan tarpeelliseksi.

VAIHE 4: ARVIOINTI JA PURKU

- Tilanteen/prosessin läpikäyminen työyhteisössä. Tarvittaessa työnohjaus henkilöstölle.
- Konsultaatioapu ja tukipalvelut tarvittaessa (ulkopuoliset yhteistyötahot).
- Kriisitilanteen kirjaamisen päättäminen.
- Arkeen palaaminen ja seuranta.

TYÖNTEKIJÄN / NUOREN HAVAITSEMA KRIISI

Esim. kaverisuhteiden särkyminen, sydänsurut/erot, vanhempien riidat/erot, perheväkivalta, hyväksikäyttö, pelkotilat, itsetuhoisuus, väkivalta- ja uhkatilanteet, koulu- ja opiskeluasiat, kiusaaminen

VAIHE 1: KESKUSTELU, ARVIOINTI JA TIEDOTTAMINEN

- Keskustelu nuoren kanssa -> tilanteen selvittäminen alkaa.
- Keskustelu ja konsultaatio toisen nuorisotyöntekijän kanssa/nuorisopalveluiden esimiehen kanssa.
- Arviointi tilanteen tiedottamisesta työyhteisölle (koskeeko laajasti vai onko henkilökohtaisen tason asia).
- Ilmoittaminen vanhemmille/huoltajille ja koululle sekä muille asiaan linkittyville tahoille.
- Akuutit toimenpiteet tilanteen korjaamiseksi ja tarvittaessa tukipalveluihin ohjaus. Tieto/lupa huoltajilta (elleivät ole asianomistajia tapahtuneessa esim. perheväkivalta).

VAIHE 2: KESKUSTELU, KONSULTAATIO JA SEURANTA

- Keskustelu ja konsultaatio (sisäinen ja ulkoinen)
- Nupan tukipalveluiden kartoittaminen (esim. kerho- ja harrastustoiminta, keskusteluapu, etsivä nuorisotyö...) sekä ulkopuolisen tukitoiminnan kartoittaminen ja yhteydenotot (esim. sosiaali- ja terveydenhuollon kautta toteutettavat palvelut tilanteen mukaan)
- (Lastensuojeluilmoitus)
- Tilanteen seuranta

2.1. KRIISITILANTEEN KIRJAUS

Mitä, missä ja milloin on tapahtunut	
Mukana oleva henkilöstö ja työnjako tilanteessa (nimi ja vastuualue)	
Kriisitilanteen eteneminen: Kirjaa kellonajat ja toimenpiteet	
Tiedotus mediaan (mitä, mihin, milloin)	
Kriisitilanteen päättäminen / jatkotoimenpiteet	
Erityishuomiot, muut asiat	

2.2. YHTEYSTIETOLISTA

Nuorisopalvelut

(NUPA kriisiryhmä)	
Nuorisopalveluiden esimies	0400 698 923
Koordinaattori (alueelliset palvelut)	040 551 1361
Koordinaattori (tiedotus, neuvonta, ohjaus)	040 716 7693
Koordinaattori (etsivä nuorisotyö)	050 593 4019

Rovaniemen kaupunki

Sivistyspalveluiden toimialajohtaja	040 586 2075
Vapaa-ajan palveluiden palvelualuepäällikkö	040 736 5671
Turvallisuuspäällikkö	040 540 5070
Henkilöstön kehittämisspäällikkö/ sivistyspalveluiden turvallisuusvastaava	040 650 7757

Rovaniemen kaupunki/koulupalvelukeskus

Koulutuspalveluiden palvelualuepäällikkö	040 351 7447
Huom! Kouluilla ensisijainen yhteydenottotaho on koulun rehtori	

Rovaniemen kaupunki/terveysneuvonta (opiskelija- ja kouluterveydenhuolto)

Terveysneuvonnan palveluesimies	0400 694 772
Opiskelijaterveydenhuollon vastaava hoitaja	040 352 9873
Kouluterveydenhuollon vastaava hoitaja	040 480 3231

Rovaniemen kaupunki/sosiaalipalvelut

Sosiaalipäivystys 24/7	040 726 6965
Yleinen neuvonta virka-aikana	016 322 6701
Palveluesimies	040 171 6463

Lapin sairaanhoitopiiri

LKS päivystyspoliklinikka	016 322 4800
Hätätilanteissa aina yleinen hätänumero	112

Lapin Ensi- ja Turvakoti

Turvakotipäivystys 24/7	040 584 0021
Kriisikeskus	040 553 7508
Perhe- ja kriisityön palvelupäällikkö	0400 891 026

Rovaniemen Seurakunta

Puhelinvaihte (arkisin klo 9-15)	016 335 511
Johtava diakoni	040 503 4290

SPR Lapin piiri

Keskus (arkisin klo 8-16)	020 701 2560
Järjestökoordinaattori	0400 398217

Poliisi

Hätätilanteissa aina yleinen hätänumero	112
Ylikonstaapeli/EET koordinaattori	0503239370

Kanuuna-verkosto

Valtakunnallisen nuorisotyön valmiusverkosto	
Verkostopäällikkö	050 383 6453

3. PEREHDYTYSMATERIAALI

3.1. Mitä on nuorisotyön kriisivalmius

Nuorisotyön tehtävänä nuoria koskevassa kriisitilanteessa on toteuttaa tehostettua nuorisotyötä muun kriisityön tukena. Paikkakunnan lapset, nuoret, aikuiset, nuorten perheenjäsenet tai muut heille läheiset ihmiset voivat joutua äkilliseen onnettomuuteen tai uhkaavaan tilanteeseen. Nuoria tai henkilökuntaa koskettava tapahtuma voi sattua nuorisotyön toiminnassa, oppilaitoksessa, tapahtumissa, toimintapisteen lähistöllä tai aivan jossain muualla.

Järkyttävä tapahtuma ja siihen liittyvät traumaattiset reaktiot vaikeuttavat merkittävästi paitsi nuoren, myös hänen lähiyhteisönsä toimintaa. Oikein kohdistetuilla nuorisotyöllisillä toimilla voidaan lieventää tapahtumasta aiheutuvaa haittaa sekä tukea nuorta ja yhteisöä arkeen palaamisessa. Jotta kriisitilanne olisi hallittavissa, tarvitaan etukäteen laadittu suunnitelma sekä koulutusta ja harjoitusta suunnitelman käyttöönottamiseksi. Nuorisotyön ammattilaisia ja muuta henkilökuntaa perehdytetään toimintaan kriisitilanteissa sekä niiden jälkeen. Tavoitteena on tukea kriisissä olevan nuoren omaa selviytymistä ja nopeuttaa sitä. Toiminta tapahtuu yhdessä eri yhteistyötahojen ja huoltajien kanssa.

Kunnan yleisestä kriisivalmiudesta ja psyykkisestä kriisityöstä on säädetty laissa. Käytännössä tämän toiminnan ulkopuolelle jää kuitenkin suuri joukko nuoria, joita kriisi koskettaa. Nuorisotyön kriisityötä tukevaa toimintaa tarvitaan, koska järkyttävä tapahtuma voi aiheuttaa traumaattisia reaktioita myös muille, kuin kriisissä suoraan osallisina olleille.

3.2. Nuorisotyön mahdollisuudet ja toimintatavat

Nuorisotyön kautta voidaan vahvistaa nuorten mielenterveyttä tukevia voimavaroja, ennakoida hankalien tilanteiden tai kriisien kohtaamista sekä kasvattaa kykyä toimia, sopeutua ja toipua häiriötilanteessa ja sen jälkeen (resilienssi). Kun nuorisotyön ammattilaiset ovat läsnä nuoren elämässä, on nuorella hyvä mahdollisuus tulla nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi. Erityisen tärkeää tämä on kriisitilanteiden koskettaessa nuorta.

Nuorisotyötä toteutetaan suureksi osaksi nuorten vapaa-aikana. Nuorisotyö mahdollistaa ja antaa tilaa merkityksellisille kohtaamisille, aikuisen ajalle. Nuorisotyöntekijä on monelle nuorelle tärkeä ja läsnä oleva, turvallinen aikuinen.

Nuoren itsetuntoa ja itsetuntemusta tuetaan kannustamalla ja antamalla rakentavaa palautetta. Identiteettiä ja kokemusta itsestä luodaan tilanteissa, joissa nuorella on mahdollisuus saada onnistumisia ja löytää uusia taitoja ja puolia itsestään. Nuoren kanssa voidaan jutella päivän tapahtumista, huolista ja ilonaiheista sekä tunteista. Tunnetaitoja vahvistetaan keskustelun lisäksi mielekkäällä toiminnalla ja luovilla keinoilla. Näitä keskusteluja käydään luontevasti nuorisotyön arjessa, yhteisen tekemisen lomassa. Tätä taitoa ja kokemusta tarvitaan myös kriisitilanteissa.

3.3. Tehostettu nuorisotyö

Nuorisotyön tehostetut toimenpiteet on suunnattu tueksi kriisin käsittelyyn kaikille niille nuorille, joita tapahtunut kriisi on jollain tavoin kosketanut – suoraan tai välillisesti. Erityistä tukea kaipaavat nuoret ohjataan ammattimaisen henkisen tai psykologisen tuen pariin. Tehostetun nuorisotyön näkökulmasta tärkeitä eivät ole vain suuret onnettomuudet ja uhat, vaan arjessa nuorten hyvinvointia uhkaavat ja järkyttävät tilanteet. Kriisi voi esim. olla äkillinen tapaturma, sosiaalisiin suhteisiin liittyvä ristiriitatilanne, mutta myös huomaamattomasti etenevä tapahtumaketju, joka kärjistyy. Näiden ”pienien” kriisien käsittelyn ja niistä saadun kokemuksen kautta saavutetaan resilienssin kasvua ja estetään pienten asioiden pahemmaksi muuttuminen.

Nuorisotyöllä on tärkeä rooli turvallisuuden lisääjänä ja tätä kautta nuorten hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Nuorisotyön keinoin voidaan tukea paluuta kriisitilanteista normaaliin arkeen sekä käsitellä turvallisuusteemoja osallistavasti nuorten ehdoin. Esimerkiksi turvallisuuskävelyt, joissa viranomaiset tai virkamiehet kartoittavat nuorisohjaajien ja nuorten kanssa yhdessä ympäristön turvattomia paikkoja ja ideoivat niiden korjaamista, ovat tähän yksi hyvä keino.

Mitä on tehostettu nuorisotyö?

Tehostettu nuorisotyö on kriisitilanteessa ja sen jälkeen aktivoituvaa nuorisotyön keinoin tapahtuvaa nuoria tukevaa toimintaa. Tämä tarkoittaa:

Aikuisen paremman saavutettavuuden luomista:

Pidennettyjä aukioloaikoja, keskustelutilaisuuksia, läsnäoloa eri paikoissa, läsnäoloa sosiaalisessa mediassa jne.

Kohtaamisia:

Keskusteluja nuorten kanssa yhdessä tai kahden kesken.

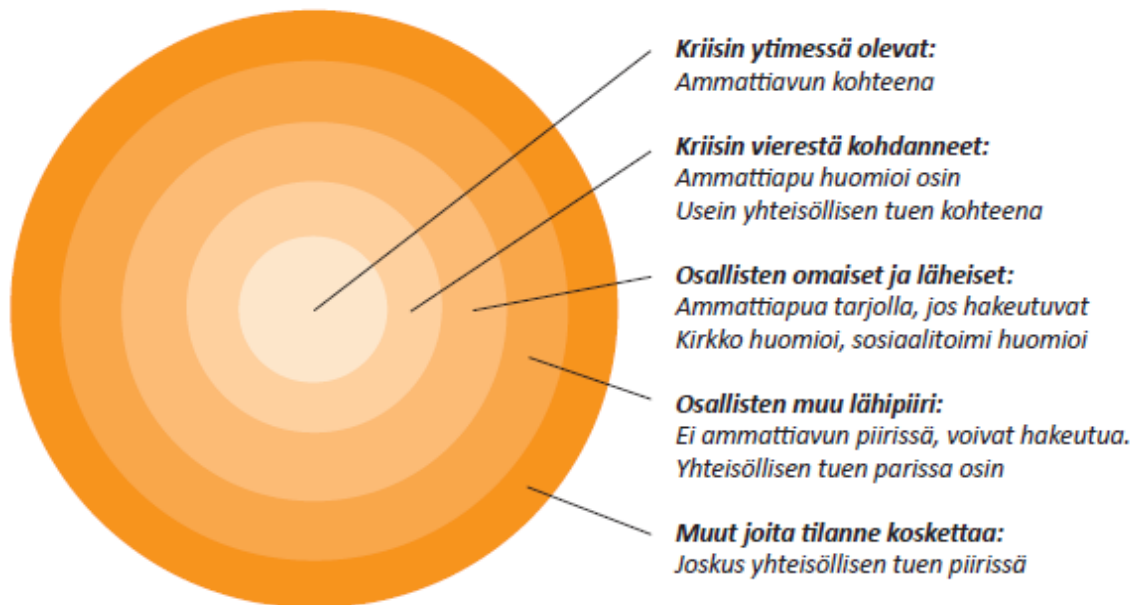
Tukea:

Kriisitilanteeseen liittyvää monialaista yhteistyötä nuoren tukemiseksi.

3.4. Kriisin kehät

Kriisitilanteessa on erilaisia osallisia. Kriisin ytimessä olleiden kriisitilanteen osallisten joukko on varsin rajattu. Usein kriisi koskettaa paljon laajemmin, ja myös erilaisen tuen tarvitsijoiden joukko voi olla varsin laaja. Tuen rajaaminen tai huomion keskittäminen vain uhreihin voi erityisesti nuorten kohdalla johtaa myöhemmin esiin nouseviin ongelmiin.

”Tärkeintä on, että kriisin keskellä jokaisella nuorella on mahdollisuus kohdata turvallinen aikuinen turvallisessa ympäristössä”.

Kriisin ytimessä olevat ovat niitä nuoria, jotka ovat osallisena kriisitilanteessa. Vakavampien kriisien kohdalla he saavat akuuttia kriisiapua ja jälkihoitoa tapahtuneeseen liittyen. He ovat yleensä myös yhteisöllisen tuen, kuten ohjatun toiminnan, vertaistuen tai keskustelutilaisuuksien piirissä.

Osallisten omaisille on tarjolla kriisiapua, ja he ovat usein myös yhteisöllisen tuen kohteena.

Osallisten muu lähipiiri koostuu niitä nuorista, joiden kaverit tai tutut ovat olleet mukana kriisitilanteessa. Tähän kuuluvat myös ne nuoret, jotka ovat mukana kriisin koskettamassa yhteisössä, mutta eivät itse ole olleet lähellä tilannetta. Tämä ryhmä ei ole suoraan ammatillisen kriisiavun tai tuen kohteena. Nuorille voi kuitenkin olla tarjolla mahdollisuus hakeutua tai heitä voidaan ohjata kriisiavun pariin. Tämä ryhmä on joskus yhteisöllisen tuen piirissä ja joskus myös sen varsinaisena kohteena.

Kriisitilanteen vierestä kohdanneet lasketaan joskus osallisiin. Vierestä kohdanneiden joukkoon kuuluvat ne nuoret, jotka ovat olleet samassa tilassa tai välittömässä läheisyydessä tilanteen tapahtuessa. Mukaan lasketaan myös ne nuoret, jotka hetkeä aikaisemmin tai myöhemmin olisivat olleet mukana kriisitilanteessa. He ovat osin ammattiavun kohteena tai ainakin jotain tukea on usein tarjolla, hieman tilanteen mukaan vaihdellen. Tämä joukko on usein yhteisöllisen tuen kohteena.

Muut joita tilanne koskettaa, ovat nuoria, joita kriisi koskettaa oman elämäntilanteen tai aiemmin lähellä tapahtuneen asian vuoksi. He eivät kuulu ammatillisen kriisiavun tai tuen kohteisiin. Joskus he ovat yhteisöllisen tuen kohteena tai piirissä, etenkin jos kyseessä on laajasti nuoria ja heidän turvallisuudentunnettaan tai jotain nuorten yhteisöä koskettava, muualla tapahtunut vakava kriisitilanne (kuten kouluampuminen).

3.5. Yhteistyön keskeisyys

Nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta oleelliseksi nousee eri toimijoiden saumaton yhteistyö -osaamisen yhdistäminen ja toimenpiteiden toisiaan täydentävyys. Onnistuakseen yhteistyö vaatii toisen toimijan tekemisen ja osaamisen tuntemista ja arvostamista. Tämän aikaansaamiseksi nuorisotyön on oltava itse aktiivinen, ja tähän valmiussuunnittelu tarjoaa hyvän välineen. Nuorisotyön kriisivalmiussuunnitelman tärkeä tehtävä on määritellä ja tehdä tunnetuksi nuorisotyön toiminta kriisitilanteissa: Miten tehostettu nuorisotyö tukee ja täydentää muiden toimijoiden tekemistä kriisitilanteessa ja mikä on nuorisotyön oma erityinen osaaminen ja tehtävä osana kokonaisuutta.

Kunnallisen nuorisotyön lisäksi, rinnalla tai ohessa vastaavaa työtä tehdään seurakuntien nuorisotyössä, kouluissa ja järjestöissä. Nuorisotyön kriisivalmiussuunnittelun yhtenä tehtävänä on koordinoita tätä työtä aukkojen tai turhan päällekkäisyyden välttämiseksi. Nuorisotyö tarkastelee kaikkia nuoria riippumatta siitä, keitä he ovat tai mistä he tulevat.

Nuorisotyö ei ole psykologista kriisityötä. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi kriisi-sanan käyttöä tulisi välttää nuorisotyön toimien kuvaamisessa. Psykologisen työn sijasta tulisi puhua henkisestä tukemisesta. Samoin oman osaamisen suhteen tulee tiedostaa raja nuorisotyön ja ammattimaisen psykologisen työn välillä. Tämä raja liittyy myös joidenkin menetelmien käyttöön.

Yleisen työnjaon mukaisesti kriisiammattilaiset hoitavat psyykkisen ensiavun kriisin ytimessä mukana olleille mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen. He voivat myös hoitaa tai olla mukana varhaisessa psykologisessa läpikäynnissä laajemmin käsitetyn osallisten joukon kanssa. Lisäksi tehtäviin kuuluu jälkihoidon tarpeen arviointi. Nuorisotyön kriisivalmius kunnissa -selvityksen mukaan yhteistyö nuorisotyön kanssa kriisitilanteessa eri tavoin mukana olleiden nuorten kohtaamiseksi ja hoitamiseksi on varsin vaihtelevaa.

Kriisitilanteen jälkeisen ammatillisen psykologisen kriisiavun antajia ja muita kriisityön toimijoita on useita, kuten:

- Poliisi
- Pelastuslaitos
- Kaupunki
- LKS/Terveyskeskus
- SPR
- Koulu
- Seurakunta
- Nuorisotyö
- Etsivän nuorisotyö
- Ammatillista kriisityötä tukevaa toimintaa tekevät toimijat
- Järjestöt
- Kriisivalmiusverkosto
- Perheet/vanhemmat

Henkisen tuen antaminen osallisten muulle lähipiirille jää käytännössä usein yhteisöjen (järjestöt, seurakunta, koulu) tehtäväksi. Yhteistyöhön saumattomuuteen on panostettava ja yhteinen käsitys asioiden hoitamisesta sekä ennalta sovitut toimintatavat edesauttavat tätä. Erityisesti nuorten poikkeavaan käyttäytymiseen, nuoria koskettaviin asioihin ja kriisitilanteisiin liittyvä tiedonkulku toimijalta toiselle on erityisen tärkeä asia, koska kyseessä ovat samat nuoret ja nuorten yhteisöt.

3.6. Nuorisotyön erityisalue

Kriisitilanteen tapahduttua tehostetun nuorisotyön kohteena on erityisesti osallisten muu lähipiiri eli se nuorten yhteisö, johon osalliset kuuluvat tai kuuluivat. Erityisen tärkeitä ovat ne nuoret, jotka olivat melkein osallisia, mutta jotka eivät ole ammatillisen kriisiavun piirissä. Mahdollisen oireilun lisäksi tästä ryhmästä lähtevät herkimmin liikkeelle sosiaalisen median huhut ja paisuttelut, kun asioita lietsotaan aikuisen läsnäolon ja faktatiedon puuttuessa. Tähän liittyy mahdollisten tunnekokemusten hakeminen, jonka vastapainoksi tarvitaan normaaliuden tukemista.

Nuorille tulee olla tarjolla mahdollisuus asian yhteiseen ja yksityiseen käsittelyyn, vaikka he eivät olisi olleet suoraan osallisia kriisitilanteessa. Tärkeää on myös estää tilanteen koskettamien nuorten jääminen yksin. Joidenkin kriisitilanteiden kohdalla yhteisöllisen tuen tarve voi olla laajempi, jopa koko nuorten yhteisöä koskettava. Tällöin tukea tulisi olla tarjolla myös koulun ja järjestöjen toiminnan piirissä. On myös tiedostettava, että muualla tapahtunut kriisi saattaa osallistensa kautta koskettaa omaakin paikkakuntaa.

Tunteiden vuoristorata

Kriisin kohdatessa erilaiset tunteet, kuten viha, ärtymys, avuttomuus, syyllisyys ja häpeä, tulevat esiin. Tunteiden kuohuessa on hyvä muistaa, että jokainen tunne menee joskus ohi.

Tunteet lopulta vaimenevat ja muuttuvat toisiksi. Elämä jatkuu. Tunteiden kokeminen, tiedostaminen ja nimeäminen vapauttavat nuoren oloa.

Tunteet kuljettavat kriisi- ja surutyötä eteenpäin. Aikuisen tulee viestittää nuorelle, että nuorella on lupa tuntea ja kokea vaikeita ja hämmentäviäkin tunteita.

Kriisiin liittyvän sopeutumisprosessin sekä työstö- ja käsittelyvaiheen työmuodot edellyttävät psykologisen työn osaamista, kun toimitaan kriisin osallisten kanssa. Laajemman piirin kanssa tarvitaan lähinnä ja erityisesti aikuisen läsnäoloa sekä tilaa ja mahdollisuutta nuorten vertaistukeen. Nuorisotyö tarjoaa osallisten joukolla myös yhteisöllistä tukea, joka osaltaan helpottaa arkeen palaamista ja tilanteen normalisoitumista.

Nuorisotyö on myös avainasemassa näkemään, jos joillekin yksittäisille nuorille tarvitaan ammattiapua tai jos laajemmalle joukolla tarvitaan työstö- ja käsittelyvaiheeseen ammatillisesti

ohjattua vertaistukea. Näiden tarpeiden varhainen havaitseminen voi säästää myöhemmin monilta vaikeuksilta. Nuorisotyöntekijän tulee osata tunnistaa oma roolinsa ja osaamisensa rajat, jotta hän voi:

- Jakaa ja hakea tietoa nuorten tilanteesta.
- Ohjata resursseja tarvittaviin kohteisiin tiukasti rajatun osallisten ryhmän ulkopuolelle.
- Järjestää tiloja ja paikkoja matalan kynnyksen toimintaan ryhmille ja yksilöille.
- Tarvittaessa järjestää kriisityön ammattiosaamista nuorten tueksi tai ohjata nuoret sen pariin.

3.7. Miksi nuorisotyön valmiussuunnitelma?

Nuorisotyön kriisivalmius kunnissa -selvityksen havainto oli, että eri toimialojen yhteisten tai koko kuntaa koskevien valmiussuunnitelmien koettiin ohjaavan huonosti tehostetun nuorisotyön tekemistä. Nuoria koskevissa kriisitilanteissa toimintaa ohjaava valmiussuunnitelma koettiin kuitenkin tärkeäksi. Valmiussuunnitelman olemassaolo vaikutti niin, että sekä yksittäisen työntekijän että organisaation valmius kohdata kriisitilanteita koettiin yleistä tasoa paremmaksi. Edelleen ne kunnat, joissa oli nuorisotyötä koskettava valmiussuunnitelma, olivat myös muita aktiivisempia kriisivalmiuden kehittämisessä.

Kriisivalmiussuunnitelmaa tarvitaan, koska...

- Onnettomuuden/uhkatilanteen sattuessa harkinta-aikaa ei juuri jää.
- Ilman suunnitelmaa tilanteen hallinta voidaan menettää kriittisessä vaiheessa.
- Henkilökunta ja nuoret ovat kriisissä samojen reaktioiden vallassa.
- Vaikeistakin tilanteista voidaan selvitä ja niitä voidaan käsitellä.
- Hoitamattomat kriisitilanteet jäävät kytemään ja tulevat ilmi vaikkapa sairauspoissaoloina tai yhteisön toimintakyvyn heikkenemisenä.

Kriisivalmiussuunnitelmasta on apua, koska...

- Kriisitilanteessa tiedetään, että ainakin jotain on tehtävissä.
- Kriisitilanteessa ei tuhlaannu aikaa ja resursseja toimintamallin laatimiseen.
- Toimintamalli auttaa toimimaan stressaavassa tilanteessa.
- Oikea toiminta lieventää kriisin haittavaikutuksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

3.8. Kriisien laajuus

Kriisin laajuutta voidaan arvioida paitsi kriisitilanteessa mukana olleiden määrän mukaan, myös sen välillisen koskettavuuden kautta – näin erityisesti nuorten kohdalla. Medianäkyvyydelläänkin on merkitystä kriisin laajuutta arvioitaessa.

1. **Paikallinen tai pieni** kriisi koskettaa lähinnä paikkakuntaa tai esim. kaupungin-osaa. Sen osalliset eivät ole muualta. Tapahtuman osallisia on yksi tai muutamia, eikä sillä ole laajaa välillisten joukkoa. Myöskään median kautta ei kriisillä ole laajaa leviämistä/koskettavuutta.
2. **Alueellinen tai laajempi** kriisi koskettaa myös muita paikkakuntia tai muuten laajemmin joitain yhteisöjä. Siinä voi olla useampia osallisia, osallisia muualta tai laaja välillisten joukko. Kriisitilanne voi olla sellainen, että nuoret voivat samaistua siihen yleisemmin. Kriisi on myös mediassa vahvasti esillä.
3. **Valtakunnallinen tai kaikkia koskettava** kriisi koskettaa paikkakunnan lisäksi laajasti nuoria koko maassa. Siinä on paljon osallisia ja välillisiä. Kriisitilanteella on suuri samaistettavuus, ja myötäeläminen on vahvaa.
4. **Kansainvälisessä** kriisissä mukana voi olla muiden maiden nuoria Suomessa tapahtuvassa kriisissä tai suomalaisia nuoria on mukana kriisitilanteessa ulkomailla. Tällainen kriisi voi saada paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen kriisin ulottuvuuksia.

Erilaiset kriisit nuorisotyön näkökulmasta

Nuorisotyön valmiussuunnittelun kannalta voidaan varautua esimerkiksi seuraaviin kriiseihin:

- Onnettomuus nuorisotilassa
- Kuolemantapaus
- Läheisen kuolema
- Vakava onnettomuus
- Laaja koskettava onnettomuus muualla
- Vakava sairaus
- Itsetuhoinen käyttäytyminen
- Itsemurha tai sen yritys
- Väkivalta tai sen vakava uhka

Lisäksi kunnan valmiussuunnittelusta löytyvät yleiset ohjeet suurempiin kriisitilanteisiin, kuten:

- Suuronnettomuus
- Poikkeustilanteet (sähkökatkos, tietoliikennekatkos, luonnonkatastrofit)

Kriisivalmiudessa olisi hyvä huomioida myös eri kulttuuri- ja uskontotaustoista tulevat nuoret. Se, miten ihminen reagoi traumaattiseen kokemukseen, on kaikille ihmisille kulttuuritaustasta riippumatta yhteistä. Traumaattisten kriisien käsittelyssä ja osallisten tukitoimissa on kuitenkin

huomioitava miten eri kulttuureille tyypilliset rituaalit ja traditiot vaikuttavat reaktioiden käsittelyyn.

Nuori selviytyy kriiseistä ensisijaisesti perheen, ystävien ja lähimpien aikuisten tuella. Nuorta tukevat myös säännöllinen arki ja itsestä huolehtiminen, ympärillä olevien rakenteiden pysyvyys, taito puhua mieltä painavista asioista sekä taito sanoittaa ja ilmaista tunteita.

Kaikkien kriisien kohdalla on tärkeä muistaa, että kriisissä olevaa nuorta ei saa jättää yksin. Nuori tarvitsee aikuisen läsnäoloa ja tukea. Aikuisen tehtävänä on olla nuoren saatavilla, silloin kun nuori kokee tarvetta puhua. Jos kriisi tai suru koskettaa samanaikaisesti monia nuoria, tapahtuneesta tulee keskustella yhdessä. Keskusteluun voi ottaa mukaan ulkopuolisen asiantuntijan sekä hyödyntää oman kunnan kriisitoimijoita ja palveluita. Kriisejä on monenlaisia: kehityskriisejä, elämänkriisejä ja äkillisiä kriisejä.

3.9. Äkillinen kriisi

Äkillinen kriisi aiheutuu tapahtumasta, joka on odottamaton ja voimakas ja voi tuottaa huomattavaa kärsimystä. Sen voi laukaista esimerkiksi onnettomuuteen joutuminen tai onnettomuuden näkeminen, lähimmäisen äkillinen menehtyminen, rikoksen kohteeksi joutuminen, väkivallan näkeminen tai yllättävä irtisanominen. Tilanteessa ihminen kokee turvattomuutta, sillä tapahtuvia asioita tai omia reaktioitaan ei pysty hallitsemaan. Jokainen reagoi kriisiin ja käy sitä läpi omalla tavallaan. Äkillisessä kriisissä, kuten onnettomuudessa tai lähimmäisen kuolemantapauksessa, nuoren elämäkokemus, voimavarat ja selviytymistaidot eivät vielä riitä, ja nuori kokee turvattomuuden tunteita.

Kriisi koskettaa myös ympärillä olevia nuoria

Äkillisen kriisin tapahtuessa myös toisten nuorten reaktioihin on hyvä kiinnittää huomiota. Nuorten kanssa voidaan keskustella yhdessä tapahtuneesta ja kriisin aiheuttamista reaktioista ja vaikutuksista. Tosiasiat ja myös väärinkäsitykset on tärkeää selvittää, jotta huhut eivät pääse leviämään.

Äkillisen kriisin kulussa voidaan tunnistaa neljä eri vaihetta: **sokki-, reaktio-, käsittely- ja uudelleen suuntautumisen vaihe**. Vaiheet eivät välttämättä etene järjestyksessä, vaan joitakin vaiheita voidaan kokea kriisin kuluessa uudelleen. Kriisin vaiheista on hyvä olla tietoinen, jotta nuorta osaa kuunnella ja tukea herkästi tilanteen vaatimalla tavalla.

Sokkivaihe

Kieltäminen: Sokkivaihe koetaan ensimmäisinä hetkinä tapahtuman tai tiedon saamisen jälkeen. Tapahtunutta ei voi uskoa todeksi ja olo voi olla hyvinkin epätodellinen. Ihmiset reagoivat eri tavoin, eikä omaa käyttäytymistään voi ennakoida. Monet saattavat huutaa ja itkeä. Toiset voivat lamaantua kokonaan, ja toiset näyttävät toimivan rauhallisesti ja tehokkaasti. Ihminen ei

välttämättä muista hetkestä jälkeenpäin juuri mitään. Sokkivaiheessa mieli suojautuu, sillä järkyttävää asiaa ei vielä pysty ottamaan vastaan.

Reaktiovaihe

Ymmärrys, suoja mekanismit: Reaktiovaiheessa aletaan ymmärtää, että tapahtunut on todellista ja tapahtuman käsittely ja sureminen voi alkaa. Tunteet pääsevät esiin ja ne voivat olla tuskallisen voimakkaita. Ihmisellä voi olla tarve puhua tapahtuneesta yhä uudelleen ja uudelleen. Ihminen saattaa syyttää tapahtuneesta itseään tai muita. Hän voi olla itkuinen, levoton ja pelokas. Koko keho voi reagoida: vapisuttaa, huimaa, sydän tykittää, uni ei tule ja päätä särkee.

Käsittelyvaihe

Käsittely, suru ja viha vuorottelevat: Käsittelyvaiheessa tapahtunutta käydään läpi ja toisilla on vielä tarve puhua tapahtuneesta. Ihminen voi olla ärtynyt ja vetäytyä sosiaalisista suhteista. Etenkin menetyksen jälkeen ihminen kääntyy sisäänpäin. Suru tuntuu voimakkaalta, se voi tuntua ikävänä ja kaipauksena, mutta myös vihana, katkeruutena ja pelkona. Kun toipuminen etenee, fyysiset ja psyykkiset oireet vähenevät.

Uudelleen suuntautuminen

Hyväksyntä, uusi suunta: Uudelleen suuntautumisen vaiheessa ihminen alkaa vähitellen löytää elämänsä uuden tasapainon. Sopeutuminen uuteen vaiheeseen voi alkaa, kun tapahtuneen pystyy hahmottamaan. Surutyössä menetys muuttuu hiljalleen muistoiksi ja osaksi menneisyyttä. Uudelleen suuntautumisen vaiheen tunnistaa siitä, että ihminen puhuu tulevaisuudesta ja suunnitelmistaan. Usko ja luottamus elämään alkaa palautua ja vahvistua. Joskus ihminen tarvitsee voimakkaita keinoja suojautuakseen kriisin aiheuttamalta kivulta. Kun henkinen kipu on liikaa, kriisin käsittely ja sureminen ei ala, vaan tuskallinen kokemus lukittuu kehoon ja mieleen. Ihminen saattaa vältellä tapahtumaa, pyrkii tukahduttamaan tunteitaan ja reaktioitaan, kokea takauksia tapahtuneesta ja reagoida joskus käsittämättömiltäkin tuntuvilla tavoilla. Kun kriisi jää kesken ja pitkittyy, se jää yleensä traumaksi. Tällöin selviytymiseen tarvitaan ulkopuolista apua. Avun hakeminen kertoo aina vahvuudesta ja rohkeudesta.

Tunteet äkillisessä kriisissä

Kriisin läpikäyminen vaatii tunnetaitoja, mutta samalla myös kehittää niitä. Tunteiden sanoittaminen, tunteista puhuminen ja niiden ilmaiseminen ovat mielen tasapainon suoja tekijöitä. Äkillinen kriisi tuo mukanaan tunnejärkytyksen, joka on liian suuri suhteessa ihmisen omiin voimavaroihin. Ihminen menettää hallinnan ja elämä voi tuntua merkityksettömältä. Voimakkaatkin tunteet, joita järkyttävä kokemus saa aikaan, ovat luonnollisia ja osa kriisin kokemista. Kriisi saattaa herättää nuoressa ahdistusta, jonka takana voi olla pelkoa, surua ja vihaakin. Kriisi herättää myös häpeän, toivottomuuden ja turvattomuuden tunteita. Nuoren voi olla vaikea kohdata muistoja herättäviä asioita, kuten tuoksua, valokuvia tai muistoesineitä. Vaikka ne voivat tuoda mieleen myönteisiäkin tunteita menneestä, voivat ne aiheuttaa nuorelle voimakkaita pelkoreaktioita.

Äkillisen kriisin tapahtuessa voi ilmaantua myös syyllisyyttä. Itsesyytökset syyllisyydestä esimerkiksi läheisen kuolemaan tai vanhempien avioeroon nousevat helposti nuoren mieleen. Nuori kaipaa yhä uudelleen vakuutteluja siitä, että hän ei olisi voinut vaikuttaa tilanteeseen. Surut ja menetykset kuuluvat ajoittain elämään, vaikka kuinka koettaisi tehdä oikeita ratkaisuja ja vältellä kivuliaita asioita. Nuorelta puuttuu vielä kokemus kriisistä, surusta ja voimakkaiden tunteiden kokemisesta. Hän ei voi tietää, meneekö tunnekuuhu ohi ja milloin olo helpottuisi. Hänelle saattaa tulla yllätyksenä, kuinka paljon kriisi voi tuntua kehossa ja aiheuttaa fyysisiä reaktioita. Tämän takia nuori tarvitsee aikuista sanoittamaan tunteita ja tapahtumia. Nuori haluaa kuulla aikuisen kokemuksesta, siitä mitä seuraavaksi tapahtuu, mitä muut ihmiset tuntevat ja kokevat ja miten aikuinen itse on selvinnyt kriisistä.

3.10. Menetykset ja suru

Jokainen kohtaa surua ja menetyksiä jossakin elämänsä vaiheessa. Ne ovat osa luonnollista elämänkulkua. Tapahtumat jättävät meihin jälkiä, mutta niistä voi selviytyä. Jokainen reagoi menetyksiin ja suruun omalla tavallaan ja jokaisella on omia keinoja selviytyä. Mielenterveyden suojatekijöiden vahvistaminen ja omien selviytymiskeinojen käyttäminen auttavat selviytymään tukemaan mielenterveyttä haastavissa elämäntilanteissa.

Suru voidaan määritellä voimakkaaksi ja pitkäkestoiseksi mielipahan tunteeksi, joka on menetyksen, ikävän tapahtuman tai olotilan aiheuttama. Suru voi myös olla reaktio menetyksen uhkaan. Se on irti päästämistä ja luopumista, ja sen kokemisella on tärkeä merkitys, sillä sen avulla ihminen vähitellen siirtyy menetyksestä eteenpäin. Suruun sisältyy myös kauniita muistoja ja jokaisen suru on ainutlaatuinen.

Nuoret surevat usein yhdessä.

Yhteiset rituaalit ovat tärkeä osa nuoren surutyötä.

Nuoren suru voi johtua monesta asiasta: läheisen kuolemasta, vanhempien avioerosta, perheenjäsenen tai itsensä vakavasta sairastumisesta, seurustelusuhteen päättymisestä tai kotoa pois muuttamisesta. Sureminen ja sen kesto on yksilöllistä. Suruun liittyy fyysisiä piirteitä, kuten ruokahalun muutoksia, kiinnostuksen, motivaation ja aloitteellisuuden vähenemistä, keskittymiskyvyn vähentymistä, univaikeuksia ja itkuherkkyyttä. Suru on erityisen voimakas ja pitkäaikainen silloin, jos nuorelle tärkeä tai läheinen ihminen menehtyy. Silloin nuori kokee usein surun

lisäksi myös muita tunteita, kuten vihaa, syyllisyyttä ja kateutta. Tunteet ovat merkki siitä, että nuori käy läpi kriisiä. Yli 12-vuotias ymmärtää jo kuoleman lopullisuuden ja oman kuolevaisuutensa, sekä läheisen kuoleman aiheuttamat muutokset lähiympäristöön.

Nuoret surevat usein yhdessä. Suruun liittyy rituaaleja, esimerkiksi onnettomuuden jälkeen kynttilöiden sytyttämistä tai kukkien tai runojen viemistä turmapaikalle. Yhteiset rituaalit ovat

tärkeä osa nuoren surutyötä. Ne tekevät muistelemisen ja yhteisöllisyyden kokemisen murheellisessa tilanteessa mahdolliseksi. Nuoret saattavat perustaa nettiin sururyhmiä ja -yhteisöjä, joissa surua ja kokemusta voidaan jakaa. Ystävät ovat nuorelle tärkeä selviytymisen tuki, mutta nuori tarvitsee aina myös turvallisen aikuisen lähelleen surun jakamiseen ja käsittelyyn.

3.11. Kriisistä selviytyminen

Kriisistä selviytyminen vaatii fyysistä jaksamista, henkisiä voimavaroja ja vahvan turvaverkon. Toipuminen edistyy, kun kipeitä asioita kohdataan ja tunteita saa tulla esille. Kaikenlaiset, myös hämmäntäviltä tai kummallisiltakin tuntuvat reaktiot, ovat asiaan kuuluvia. Jokaisella on omia keinoja selviytyä kipeistä elämäntapahtumista, ja jokainen voi selviytyä. Omaa oloaan voi helpottaa monella tavalla, ja selviytymisen keinoja voi myös harjoitella. Näitä harjoitellaan kaikissa pienemmissä pettymyksissä, suruissa ja vastoinkäymisissä. Jokainen voi löytää itselle sopivia selviytymistyyliä.

Nuorisotyöntekijä voi pysähtyä miettimään omia selviytymistyyliään. Kun tietää, mitkä asiat auttavat itseä pienten tai isojen vastoinkäymisten kohdalla, on helpompi rohkaista myös nuorta löytämään ja harjoittelemaan erilaisia tapoja selviytyä. Ihmisellä voi olla monia keinoja selviytyä, itseään ei tarvitse luokitella tietyn tyyppiseksi selviytyjäksi. Mitä enemmän selviytymiskeinoja ihmisellä on, sitä enemmän hänellä on voimia selviytymiseen.

Selviytyminen lähtee liikkeelle pienin askelin

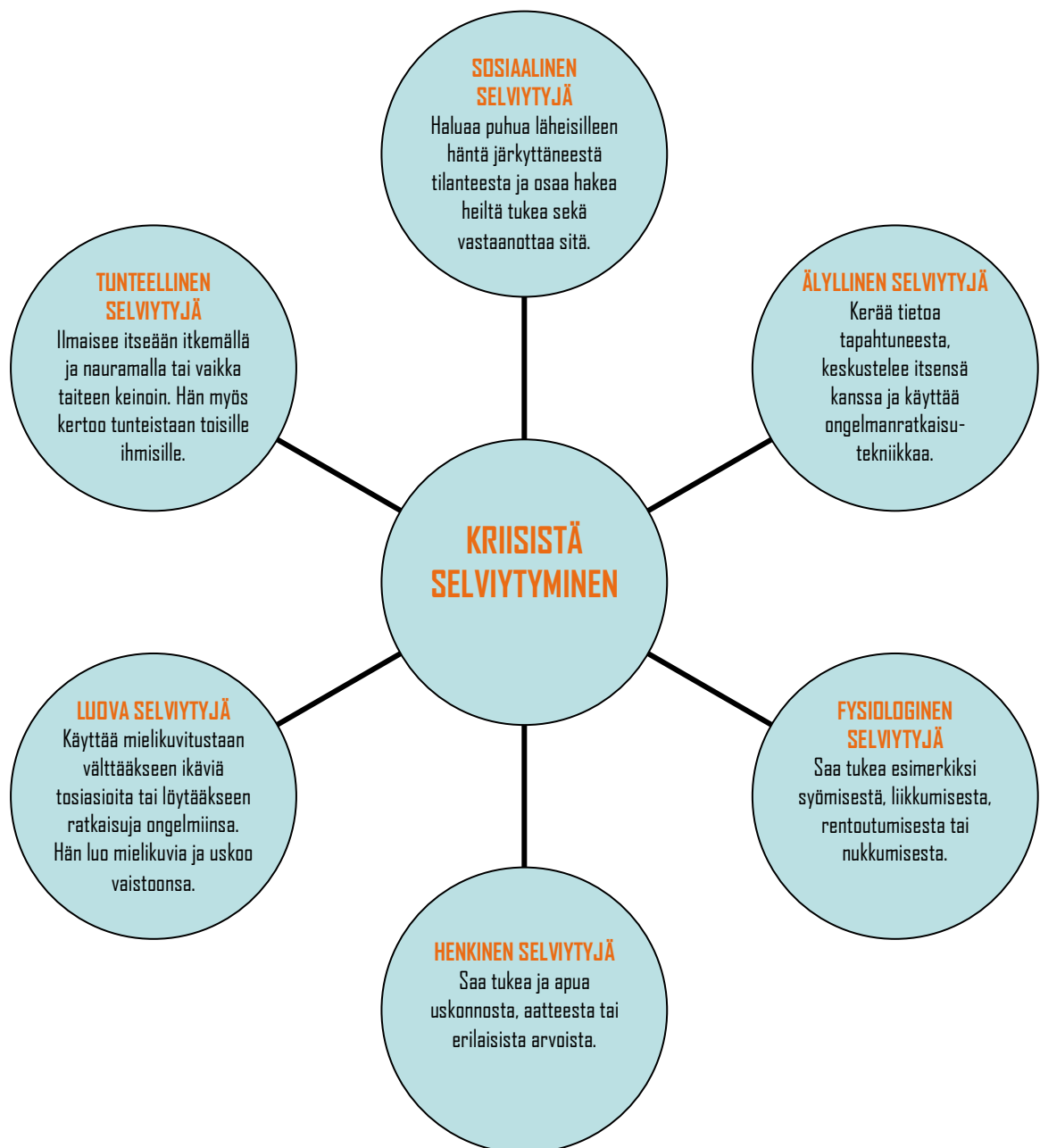
Puhuminen auttaa, sillä kertomalla tapahtuneesta, omista tunteistaan ja ajatuksistaan muille, tapahtunut muuttuu todeksi, sen voi ymmärtää ja sitä voi käsitellä. Tapahtumasta kannattaa puhua asioiden oikeilla nimillä. Vaikka kriisin ja surun keskellä haluaisikin käpertyä omiin oloihinsa, kriisin keskellä tarvitsee lähelleen muita ihmisiä. Jos tutulle puhuminen tuntuu vaikealta, voi nuori soittaa kriisipuhelimeen tai tavata ulkopuolisen kriisiauttajan.

Itkeminen helpottaa ja se on kehon luontaisin tapa reagoida suruun. Itku vapauttaa sisäisiä jännityksiä ja rentouttaa kehoa ja mieltä. Itkeminen auttaa ymmärtämään omia tunteita ja omaa pahaa oloa, jolloin tunteista on myös helpompi puhua. Ihmisellä on lupa itkeä myös toisten nähden.

Ilmaise tekemällä, koska luovuus, käsillä tekeminen ja keholla ilmaiseminen auttavat tunteiden käsittelyssä. Tapahtuneesta ja sen herättämistä tunteista ja ajatuksista voi pitää päiväkirjaa, jonne voi rohkeasti kirjata ylös myös pelottavia, vihamielisiä ja hämmäntäviäkin tunteita. Edesmenneelle läheiselle voi kirjoittaa kirjeen, jossa kertoo sanomatta jääneet asiat. Tunteiden ja ajatusten piirtäminen tai maalaaminen auttaa joitakin, toisia taas auttaa enemmän keholla ilmaiseminen, kuten liikkuminen ja tanssiminen. Musiikki, soittaminen ja laulaminen ovat myös keinoja käsitellä tunteita.

Pidä huolta itsestäsi, sillä sureminen vie voimia, mutta siitä huolimatta omasta terveydestään on tärkeää pitää huolta, sillä kehon hyvä olo säteilee voimaa myös mieleen. Oleellista on levätä riittävästi, syödä säännöllisesti ja ulkoilla edes hetki päivässä.

Saa iloita, koska on muistettava, että surun ja kriisin keskelle mahtuu myös iloisia hetkiä. Niistä ei pidä kantaa syyllisyyttä, itselle tulee antaa lupa jatkaa elämää. Vähitellen löytyy hetkiä, jopa päiviä, jolloin suru ei enää ole hallitseva tunne. Kriisistä voi syntyä myös hyvää, sillä selviytymisen kautta voi löytää itsestään uusia voimavaroja, joista ei aiemmin ollut tietoinen. Selviytyminen voi myös lisätä nuoren luottamusta itseensä ja omiin kykyihinsä, mikäli kriisin työstää ja käy läpi. Kun nuori pystyy keskittymään tekemäänsä asiaan, viihtyy muiden seurassa ja sanoittaa tunteitaan, ovat ne merkkejä siitä, että nuori on selviytynyt kriisistä.

3.12. Kriisin ja surun kohdanneen nuoren tukeminen

Vanhempi ja usein myös kodin ulkopuolinen aikuinen luovat nuorelle turvallisuuden tunnetta kriisin ja surun keskellä. Nuori tarvitsee nuorisotyöntekijän tukea erityisesti silloin, jos tiedetään, että nuoren kotona on sattunut jotakin. Nuori saattaa miettiä, ketkä kaikki hänen tilanteestaan tietävät. Häntä helpottaa, kun aikuinen kertoo, että on tietoinen tapahtuneesta ja on valmis auttamaan sekä miettimään asiaa yhdessä, jos nuori sitä haluaa. Tällöin hänen ei tarvitse murehtia siitä, kuka tietää. Nuori tarvitsee aikuiselta yhteistä keskustelua ja apua tapahtumien jäsentämiseen. Nuori saattaa reagoida kieltämällä ja aggressiolla, mutta reaktiot tulee hyväksyä. Hänelle luo turvaa tieto siitä, että aikuinen pystyy ottamaan voimakkaatkin tunteet vastaan ja samalla tarjota horjumattoman tukensa nuorelle. Nuori tarvitsee kuuntelijaa, joka ymmärtää ja hyväksyy nuoren tunnetilat, tarjoaa aikaa ja tukea. Sellaisille hetkille, jolloin nuori voisi tulla juttelemaan tunteistaan, on hyvä antaa tilaa.

Nuorisotyöntekijä voi ilmaista nuorelle, että on paikalla ja valmis kuuntelemaan, kun nuorella on tarve jutella. Nuoren voi olla helpompi jutella, jos nuoren kanssa voidaan tehdä samalla jotakin muuta, kuten pelata biljardia tai pöytäjalkapalloa. Juttutuokiot eivät välttämättä ole kovin pitkiä, mutta pienikin hetki lisää nuorelle turvallisuuden tunnetta.

Nuorella saattaa olla tarve kertoa tapahtuneesta ja tunteistaan yhä uudelleen, pitkäänkin tapahtuman jälkeen. Aina voi myös kysyä, onko jotakin sellaista, mitä ei ole vielä osannut kysyä, mutta josta nuori haluaisi vielä jutella. Kriisin ja surun keskellä aikuisen tehtävänä on rakentaa turvallisuutta arkisten rutiinien kautta. Kriisiä ei tule ohittaa, mutta nuorelle on hyvä vahvistaa tunnetta siitä, että kaikki ei ole muuttunut ja elämä jatkuu. Koulu, nuorisotila tai työpaja voi olla nuorelle ainoa hengähdyspaikka, jossa elämä jatkuu ennallaan. Myös nuoren kavereita voi rohkaista olemaan samanlaisia kavereita kuin ennen tapahtunuttakin. He voivat tukea kuuntelemalla ja olemalla läsnä sekä tarjoamalla yhdessäoloa ja tekemistä arjessa. Nuorta voi kannustaa palaamaan harrastuksiin, sillä liikunta ja luovuus, kuten taide, tanssi, musiikki tai draama, auttavat nuorta ilmaisemaan tunteitaan. Suru ja kriisi vievät nuorelta voimia ja nuori saattaa olla väsynyt ja keskittymiskyvytön. Nuori tarvitsee aikuiselta tukea jokapäiväisiin asioihin, kuten uniryhtiin, ruokailuihin, syömiseen ja hygieniaan.

Nuorisotyöntekijä on nuorta lähellä

Nuorisotyöntekijä voi olla ensimmäinen aikuinen, joka huomaa nuoren hädän.

Nuoresta on syytä huolestua, jos hänen käyttäytymisensä muuttuu äkkiä: esimerkiksi ujosta nuoresta tulee aggressiivinen ja uhakas tai iloisesta nuoresta itkuinen ja poissaolevan oloinen.

Nuori saattaa viestiä pahaa oloaan myös kirjoituksilla tai piirroksilla. Jos nuori mietityttää tai hämmentää aikuista, on aina syytä toimia.

Nuori saattaa haluta palata kouluun ja kavereiden luokse melko nopeastikin tapahtuman jälkeen ja ilmaista, että kaikki on hyvin. Samalla nuori tarvitsee kuitenkin huolenpitoa, ymmärrystä ja joustoa arjen tilanteissa. Myöhemmin nuori voi tarvita ajoittain aikuisen tukea ja rohkaisua, erityisesti silloin, kun hän kohtaa isoja muutoksia tai valintatilanteita, kuten koulun päättyessä tai opiskelupaikan valinnan tullessa eteen. Aikuisen tehtävänä on vahvistaa nuoren elämän suojatekijöitä, pitää yllä uskoa ja toivoa turvaamalla arjen jatkuminen ja osoittaa, että on läsnä jatkossakin.

Tarvittaessa aikuisen tulee selvittää, mistä nuorelle saadaan ulkopuolista apua ja saattaa nuori avun piiriin. Nuorta voi rohkaista myös osallistumaan aikuisen ohjaamaan vertaistukiryhmään. Ryhmässä nuoret, jotka ovat samankaltaisessa elämäntilanteessa tai kohdanneet samanlaisen ongelman tai menetyksen, voivat jakaa kokemuksiaan ja tuntemuksiaan. Ryhmistä voi saada apua omaan oloonsa, sillä samaa kokeneiden kohtaaminen antaa tilaa ja ymmärrystä omalle surulle. Toisten kokemuksista voi saada ajatuksia sille, mikä voisi auttaa ja helpottaa omaa oloa. Ryhmään osallistutaan yleensä silloin, kun kriisi ei ole enää akuutissa vaiheessa ja tapahtumasta on vähintään puoli vuotta aikaa.

Miten kohdata kriisin tai surun kokenut nuori?

1. Ole kiinnostunut nuoresta ja ota tosissasi nuoren menetys ja tilanne, jolloin voit tarkkailla nuoren reaktioita. Kerro nuorelle, että tiedät tapahtuneesta. Ole läsnä, älä tee samalla muuta.
2. Etsi nuorisotilasta paikka, jossa nuoren kanssa voi jutella rauhassa. Nuoren voi olla helpompi jutella, jos tilassa on myös muuta tekemistä ja toimintaa, kuten biljardipöytä, korttipakka tai pöytäjalkapallo.
3. Älä pelkää nuoren suruun reagoimista ja surun kohtaamista. Vaikeista asioista oikeilla nimillä puhuminen auttaa selviytymisessä. Kuunteleminen ja läsnäolo kertovat välittämisestä ja luovat turvallisuuden tunnetta. Sururituaalit antavat surevalle turvallisuutta ja mahdollisuuden käsitellä tapahtunutta ja tarjoavat rakenteen, jossa on selkeä alku ja loppu. Rituaali voi olla yksinkertainen. Se voi koskettaa yhtä nuorta tai koko nuorisotyön henkilöstöä.
4. Keskustelkaa tapahtuneesta, tosiasioista, tunteista ja reaktioista yhdessä toisten nuorten kanssa. Kannusta nuoria kuuntelemaan kriisin kohdannutta nuorta, olemaan samanlainen kaveri kuin ennenkin ja osoittamaan empatiaa. Voit hyödyntää turvallisia harjoituksia asian käsittelyssä.
5. Joskus tarvitaan ulkopuolista asiantuntijaa mukaan keskustelun tueksi.
6. Ole yhteydessä nuoren vanhempiin tai huoltajiin.
7. Saata nuori tarvittaessa lisäavun piiriin.

Keskustelu tapahtuneesta ja tosiasioiden selvittämisestä voi edetä vaikka näiden kysymysten kautta:

- Mitä on tapahtunut?
- Missä ja milloin se tapahtui?
- Kenelle se tapahtui?
- Ketkä olivat mukana?
- Mistä sait tietää tapahtuneesta?
- Miten asiasta kerrottiin?
- Mitä ja miten asiasta nyt keskustellaan?

Nuorisotyöntekijän on hyvä olla yhteydessä kriisin kokeneen nuoren vanhempiin tai huoltajiin ja välittää tieto, että asiaa on käsitelty nuorisotyön parissa. Vanhempia voi kannustaa puhumaan asiasta kotona ja käsittelemään tunteita yhdessä.

Jos tapahtumasta kerrotaan tiedotusvälineissä, on median tuottamaa aineistoa hyvä käydä läpi esimerkiksi katsomalla yhdessä uutisia tai lukemalla tapahtumasta kertovia artikkeleita. Samalla voidaan päivittää tosiasiatietoja. Pelkojen hallinnassa auttaa myös keskittyminen tapahtuman ratkaisuun: mitä osattiin tehdä ja kuka tai mikä auttoi tapahtumasta selviytymisessä.

Faktaa

Nuorten itsemurhariski kasvaa 15 ikävuoden jälkeen. Alle 15-vuotiaiden itsemurhat ovat harvinaisia.

Tytöt yrittävät itsemurhaa useammin kuin pojat, mutta poikien yritykset johtavat useammin kuolemaan, koska ne ovat usein väkivaltaisempia.

Vuonna 2013 itsetuhoisia ajatuksia oli noin 20-25% yläkouluikäisistä tytöistä ja noin 15% pojista.

Itsemurhaa yritti 4-8% tytöistä ja 2-4% pojista.

Neljäosaa 15-19-vuotiaiden poikien kuolemista oli itsemurhia. Poikien osuus nuorten itsemurhista oli 80%.

Lähde: Karila-Hietala (2013): Mielenterveyden ensiapu nuorten kanssa toimiville.

Keskustelukysymyksiä kriisin aiheuttamista reaktioista ja vaikutuksista:

- Mikä ajatus tuli ensimmäisenä mieleesi?
- Mitä tunsit?
- Miten keho reagoi, millaisia tuntemuksia kehossa kriisi aiheutti?
- Millaisia merkityksiä tapahtuneelle voi löytää?
- Mitä kysymyksiä on herännyt?
- Miten voi auttaa itseään tai toisia eteenpäin?

Nuorisotyöntekijä voi kertoa nuorille, miten ihmiset tavallisesti reagoivat tällaisessa tilanteessa. Hän voi myös itse kertoa omista kokemuksistaan ja tavoistaan selviytyä surusta. Tämä on tärkeä malli nuorelle ja voi auttaa nuorta selviytymisessä omasta kriisistään. Kun nuori kertoo reaktiostaan, voi muilta kysyä, reagoiko kukaan muu samalla tavalla. Nuorille voi myös painottaa, että itkeminen ja suuttuminen ovat sallittua. Nuorten luontaista myötätuntoa voidaan tuoda esille esimerkiksi rohkaisemalla toisia nuoria lohduttamaan itkevää nuorta

erilaisilla luontevalta tuntuvilla tavoilla. Nuorisotyöntekijä voi myös kysyä muilta, miltä tuntuu nähdä kaverin itkevän.

On tärkeää, että nuorisotyöntekijä on itse rauhallinen ja tukee nuoria heidän vahvoissa reaktioissaan. Tämä on mahdollista, kun nuorisotyöntekijällä on mahdollisuus käydä tapahtumia ja omia tunteita ensin itse läpi omassa työyhteisössään. Samoin tärkeää on luoda turvallinen ilmapiiri, jolloin tuntuu, että asioista ja tunteista on lupa puhua yhdessä. Nuoret surevat usein yhdessä, ja yhteiset rituaalit ovat heille tärkeitä.

Jos kriisi on kohdannut koko lähiyhteisöä, niin silloin nuoret, vanhemmat, nuorisotyön henkilökunta ja koulun henkilökunta voivat kokoontua yhdessä käymään tapahtunutta läpi. Kriisityön ammattilaisen, kuten koulupsykologin tai kunnan sosiaali- tai kriisipäivystyksen henkilön, voi ottaa mukaan keskustelun tueksi. Lopuksi on tärkeää kysyä, jäikö jokin asia mietityttämään tai epäselväksi, tai mitä nuoret ajattelevat pohdituista asioista. Nuorille voi myös kertoa, milloin ja minne nuori voi halutessaan tulla vielä juttelemaan kahden kesken ohjaajan kanssa. Erityisen voimakkaasti reagoivien nuorten kanssa on hyvä keskustella vielä jälkeinpäin ja tarvittaessa saattaa nuori eteenpäin ammattiavun piiriin.

Kysymyksiä menetyksestä ja surusta keskusteluun nuorten kanssa:

- Miten nuoren surun huomaa? Miten nuoret yleensä surevat?
- Miltä suru tuntuu kehossa? Missä suru tuntuu? Millaisia tunteita surussa voi kokea?
- Miksi surun tunne voi olla vaikea kokea? Miksi suru joskus peitetään?
- Millä tavoilla eri kulttuureissa surraan? Ovatko jotkin suremisen tavat erilaisia kuin mihin olet tottunut? Millaisia muita sururituaaleja voi olla olemassa?
- Miten voit tukea sellaista henkilöä, joka on menettänyt läheisensä?
Mitä voit sanoa tai tehdä? Mikä merkitys sillä on, että annat hänelle tukea?
Millä muilla keinoilla, kuin sanoilla, voit osoittaa myötätuntoa?
- Miten surevaan voi olla yhteydessä? Pitäisikö hänelle antaa aikaa olla yksin vai pitäisikö häneen ottaa yhteyttä? Jos pitäisi, niin milloin?
- Mitä kukat, adressit, kynttilät, laulut ja suruliputus merkitsevät surevalle?
Mitä surutilaisuus ja hautajaiset merkitsevät läheisille ja ystäville?
- Mitä sellaisia tapahtumia tiedät, jotka ovat järkyttäneet koko Suomea? Entä koko maailmaa? Miksi nämä tapahtumat järkyttävät, vaikka eivät välttämättä kosketa omaa lähipiiriä?
- Miten surun kokeminen näytetään mediassa? Onko se aitoa?

3.13. Tietoa nuorten itsetuhoisuudesta

Itsetuhoisuudella tarkoitetaan käyttäytymistä, johon sisältyy itsensä vahingoittamista tai henkeä uhkaavan riskin ottamista. Itsetuhoisen käyttäytyminen muodostuu monien vaikeuksien summasta, mutta jo yksittäinen elämäntapahtuma saattaa toimia laukaisevana tekijänä.

On olemassa kahdenlaista itsetuhoisuutta, suoraa ja epäsuoraa. Epäsuora itsetuhoisuus tarkoittaa toistuvien henkeä uhkaavien riskien ottamista, vaikka tietoisena pyrkimyksenä ei kuitenkaan ole itsensä vahingoittaminen tai kuolema. Tällöin saatetaan ottaa riskejä liikenteessä, käyttää liikaa päihteitä, laiminlyödä fyysisten sairauksien hoitamista tai rasittaa kohtuuttomasti omaa terveyttä. Riskikäyttäytyminen voi tuoda myös mielihyvää, eikä ihminen aina välttämättä tiedosta riskikäyttäytymisensä vaarallisuutta. Suora itsetuhoisuus on itsensä tarkoituksenmukaista vahingoittamista. Se näyttäytyy itsetuhoajatuksina, itsemurhasta puhumisena, itsemurhayrityksinä tai itsemurhana.

Valtaosa itsemurhan tehneistä nuorista on puhunut aikeistaan, mutta usein vain ikätovereille. Nuorille on tärkeää painottaa, että jos kaveri kertoo itsetuhoisista ajatuksistaan, on siitä aina kerrottava aikuiselle, vaikka aikuiselle kertominen voisikin tuntua kaverin luottamuksen pettämiseltä. Nuori ei saa kantaa vastuuta ikätoverin näin vakavasta tilanteesta.

Nuoret pohtivat elämään ja kuolemaan liittyviä asioita, mikä on ikätasoisista prosessointia. Tavanomaiseen kehitykseen ei kuitenkaan kuulu itsensä vahingoittaminen tai jatkuva toive kuolemasta. Itsetuhoisissa ajatuksissa on yleensä kyse siitä, että joku tunnetila, kuten häpeä, pettymys tai suru, koetaan sietämättömäksi. Nuoren itsetuhoajatusten tavoitteena ei useinkaan ole kuolema, vaan halu päästä eroon sietämättömästä olotilasta. Nuoren mielessä tilanne tuntuu umpikujalta, johon hän toivoo helpotusta. Itsetuhoisen käyttäytymisen taustalla on usein monitahoinen ongelmavyöhyke. Itsetuhoajatuksia ei tule missään tilanteessa vähätellä, sillä ne ovat itsemurhayritysten ja itsemurhien riskitekijöitä. Useimmat ovat jollain tapaa ilmaisseet itsemurha-aikeistaan etukäteen. Itsemurha-ajatusten ilmaiseminen ja aiempi itsetuhoikäyttäytyminen ovatkin oleellisia itsemurhaa ennustavia tekijöitä.

Nuoren itsetuhoisuudesta on erilaisia varoittavia merkkejä:

- Itsetuhoajatuksset, itsemurhasta puhuminen
- Aiemmat itsemurhayritykset
- Itsemurhien aiempi esiintyminen suvussa tai kaveripiirissä
- Pitkään jatkunut masennus
- Toivottomuus ja tunteiden tyhjiys
- Koulunkäynnin vaikeudet, keskittymisvaikeudet ja energian puute
- Nukahtamisvaikeudet, halu nukkua koko ajan
- Vihamieliset itseensä liittyvät tunteet
- Yksinäisyys, eristäytyminen
- Päihteiden runsas käyttö

- Uhkarohkea käyttäytyminen, tarpeeton riskinotto
- Voimakas kiinnostus kuolemaa kohtaan
- Varoitukset, kuten "en jaksakaan enää", "kaikki on turhaa"
- Oman elämän "paketointi" etukäteen

Nuoren itsemurhariskiä voivat kasvattaa myös suuret elämänmullistukset, kuten vanhempien avioero tai läheisen kuolema. Nuoren voimakas reagointi voi johtua myös esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä, koulukiusaamisesta, seurustelusuhteen katkeamisesta tai muista loukkauksista. Lisäksi riskiä lisäävät rahalliset vaikeudet tai huonot kotiolot, kuten esimerkiksi vanhempien päihdeongelma. Jos nuori on itsetuhoisuudelle altis, itsetuhokäyttäytymisen saattaa laukaista jokin ajankohtainen rasisitustekijä, jossa nuori epäonnistuu tai kokee nöyryytystä tai menettää kasvonsa.

Nuoren itsemurhayritys on aina hätähuuto. Suurin osa nuorten itsemurhayrityksistä on impulsiivisia ja iso osa yrityksistä tehdään päihtyneenä. Epämääräinen ja lieväkin itsemurhayritys on aina vakava viesti siitä, ettei nuori ole hallinnut yllykkeitään. Sen sijaan, että asia kielletäisiin tai siihen suhtauduttaisiin välinpitämättömästi, nuori tulisi aina pysäyttää pohtimaan tekojensa vakavuutta. Itsetuhoisia tekoja sanotaan viimeiseksi hätähuudoksi: nuori toivoo, että joku puuttuisi hänen elämäänsä. Tällainen nuori on saatettava ammattiavun piiriin, vaikka hän sitä ensin vastustaisikin.

Varhainen puuttuminen, asiasta puhuminen nuoren kanssa ja suora toiminta nuoren auttamiseksi kertovat halusta auttaa. Keskustelusta ei ole haittaa nuorelle, eivätkä suoratkaan kysymykset johda lisääntyvään itsetuhoiseen käyttäytymiseen. Puuttumatta jättäminen sen sijaan voi lisätä uusien yritysten ja hätähuutojen määrää tai voimakkuutta. Jos nuori on itsetuhoisen, tulee siitä aina kertoa myös vanhemmille.

Aikuisen tehtävä on suojella nuorta omalta tuhovoilmaltaan. Aikuisen on tärkeää ottaa itsemurhapuheet tosissaan ja puuttua tilanteeseen. Nuoren kanssa keskusteltaessa tulee pysyä rauhallisena, kuunnella avoimesti ja antaa aikaa. Nuorelle pitää antaa mahdollisuus ottaa esille ahdistavia, vaikeita ja salassa pidettyjä asioita ja puhua niistä. Nuorella tulee olla oikeus myös vaieta sisimmistä tuntemuksistaan. Puhuminen kuitenkin yleensä helpottaa umpikujan tunnetta ja auttaa näkemään, että on olemassa muitakin vaihtoehtoja itsetuhoisten ratkaisujen sijaan.

Jos nuori tekee itsemurhan, toimitaan nuorisotyön valmiussuunnitelman mukaan. Nuoren ystäville ja kavereille on tärkeää järjestää kriisiapua koulussa ja nuorisotyön piirissä, koska itsemurhan tehneen nuoren ystävät ja läheiset ovat vaarassa sairastua masennukseen ja traumaperäiseen stressireaktioon. Nuoren itsemurha voi toimia yllykkeenä toisille nuorille. Myös työyhteisöä ja nuoren kanssa työskennelleitä työntekijöitä tulee tukea. Ystävillä ja yhteisöllä on tarve ja oikeus käsitellä tapahtunutta yhdessä.

Askeleita itsetuhoisuuden puheeksi ottamiseen:

- Jos olet huolissasi nuoresta ja epäilet hänen mieltävän itsemurhaa, ota asia nuoren kanssa välittömästi puheeksi. Älä odota, että itsetuhoiset ajatukset menisivät itsestään ohi.
- Jos nuori puhuu itsemurhasta, on tilanteeseen puututtava, vaikka nuori sitä vastustaisikin.
- Pysy rauhallisena, kuuntele avoimesti ja anna nuorelle aikaa kertoa.
- Vaikka tilanne tuntuisi vaikealta, anna nuorelle mahdollisuus ottaa esille ahdistavia, vaikeita ja salassa pidettyjä asioita.
- Osoita huolenpitoa ja välittämistä, anna aikaasi.
- Kuuntele kärsivällisesti. Moralisointi tai hätäily ei auta.
- Kysy nuorelta suoraan asioista:
 - Oletko ajatellut itsemurhaa?
 - Onko sinulla suunnitelma, miten aikoisit sen toteuttaa?
 - Oletko aiemmin yrittänyt itsemurhaa?
 - Mikä auttaisi sinua jatkamaan elämää?
 - Miten voin auttaa sinua?
- Muista, että keskustelusta ei ole haittaa nuorelle, eivätkä suoratkaan kysymykset johda itsetuhoiseen käyttäytymiseen.
- Kerro nuoren itsetuhoisista ajatuksista tai suunnitelmista nuoren vanhemmille ja koulu- tai opiskelijaterveydenhuollolle. Älä lupaa nuorelle, ettet kerro asiasta muille.
- Kerro nuorelle, että apua on saatavilla.
- Saata nuori perille asti avun piiriin. Varmista nuoren turvallisuus, älä jätä nuorta yksin.
- Painota nuorille, että kaverin itsemurhaan viittaavista puheista on aina kerrottava aikuiselle.
- Jos nuori tekee itsemurhan, toimi nuorisotyön tai kunnan kriisisuunnitelman mukaan.
- Nuoren ystäville ja kavereille tulee järjestää kriisiapua. Muista, että nuoren itsemurha voi toimia ylläkkeenä toisille nuorille.
- Pidä huolta itsestäsi ja huolehdi omasta jaksamisestasi.

Mukailtu lähteistä: Uskalla auttaa -esite, Suomen Mielenterveysseura ja Ritva Karila-Hietala, 2013.

Viiltely

Toisinaan nuori voi purkaa pahaa oloa vahingoittamalla itseään. Viiltely on yleisin tapa kehon vahingoittamiseksi, se on tytöillä neljä kertaa yleisempää kuin pojilla. Poikien keskuudessa tyypillisempää on itsensä hakkaaminen, kuten seinään lyöminen. Itsensä vahingoittaminen voi alkaa sattumalta, ensin kokeillaan omia rajoja ja sitten koukuttavaa käytöstä ei voidakaan hallita tai lopettaa.

Mitä viiltely on?

- Viiltely on nuoren keino helpottaa ja hallita ahdistusta ja pahaa oloa.
- Nuori voi olla ulospäin iloinen, suosittu ja menestyvä, vaikka hän sisäisesti voikin huonosti.
- Viiltelyllä nuori ulkoistaa sietämättömiä tunteitaan. Viiltäminen saattaa hetkellisesti lievittää nuoren kokemaa ahdistusta.
- Kipu voi olla myös keino rangaista itseään.
- Viiltely voi aiheuttaa häpeää ja siksi sitä tehdään yksin ollessa, usein se jää muilta huomaamatta.
- Viiltely voi näyttäytyä myös muunlaisena ihon tai kehon vahingoittamisena, kuten kynsimisenä, ihon polttamisena tai arpien raavintana.
- Viiltely on vakava oire, johon liittyy aina lisääntynyt itsemurhavaara ja kuolemanriski verenhukkaan tai tulehdukseen.
- Viiltely aiheuttaa helposti riippuvuutta. Sitä voi olla vaikea lopettaa, vaikka haluaisikin.
- Viiltelyn avulla nuori hakee huomiota ja toivoa, että joku huomaisi hänen pahan olonsa.

Miten ottaa viiltely puheeksi?

- Jos huomaat nuoren viiltelevän, puutu ja ota asia puheeksi nuoren kanssa.
- Sido ensin haavat.
- Pysy itse rauhallisena, vaikka asia tuntuisi pelottavalta puhua.
- Vältä moralisoimista, jotta nuori uskaltaa puhua asiasta.
- Vältä syylistämistä, sillä nuoren häpeäntunne voi olla voimakas.
- Mieti nuoren kanssa, miksi viiltelyn tarve herää, ja miten nuori voisi toimia seuraavan kerran, kun on samantyyppisessä tilanteessa tai tunnetilassa.
- Ota yhteyttä vanhempiin ja saata nuori koulu- tai opiskeluterveydenhuollon avun piiriin.
- Anna nuorelle huomiota ja myönteistä palautetta. Näin vahvistat myönteistä käyttäytymistä.
- Tue nuorta luovan toiminnan pariin.

Lähde: Ritva Karila-Hietala, 2013

Apua tarjolla

Nuorelle tulee osoittaa huolenpitoa ja välittämistä, ilman syyttelyä tai tuomitsemista. Nuorelle voi sanoa suoraan, että apua on saatavilla. Aikuisen tulee saattaa nuori perille asti avun piiriin, sillä nuorta, jolla on kuolemantoiveita tai itsetuhoisia ajatuksia, ei saa jättää ilman tukea. Akuutissa tilanteessa hänen turvallisuutensa varmistaminen on tärkeää: ammattilaisen tulisi tehdä tilannearvio, jossa kartoitetaan, miten kiireellisestä tilanteesta on kyse ja millaista turvaa tai valvontaa nuori tarvitsee.

Keskusteluapua

- Vanhemmat, huoltajat
- Opettajat, ohjaajat
- Terveystenhoitaja, kuraattori
- Psykologi
- Terveyskeskus, perheneuvola
- Sosiaalitoimi, lastensuojelu
- Oman kunnan mielenterveyspalvelut
- Nuorisopsykiatrian poliklinikka
- Oman alueen kriisikeskus
- Kunnan nuorisotyöntekijä
- Seurakunnan nuorisotyöntekijä tai pappi

Puhelinnumeroita

- Valtakunnallinen kriisipuhelin: 01019 5202
- Lasten ja nuorten puhelin: 116111
- Poikien puhelin: 0800 94884
- Varusmiespuhelin: 0800 180362
- Vanhempainpuhelin: 0800 92277

Internetsivuja

- mielenterveysseura.fi
- tukinet.net
- tukinainen.fi
- mll.fi
- nuortenkriisipiste.com
- nyyti.fi
- vaestoliitto.fi/nuoret
- poikienpuhelin.fi
- poikientalo.fi
- tyttojentalo.fi
- apua.info
- nuoret.mielenterveystalo.fi/nuoriso
- pelitaito.fi
- nuortenkeskus.fi

4. ROVANIEMEN KAUPUNGIN NUORISOPALVELUIDEN KRIISIVALMIUSSUUNNITELMA

4.1. Tilannekuva

Nuorten elämässä erilaiset kriisitilanteet eivät ole poikkeuksellisia. Ne ovat vakavuudeltaan ja vaikuttavuudeltaan hyvin eritasoisia, ilmentyen joko yksilö- tai ryhmätasolla. Nuorisopalveluissa kriisien tunnistamiseen ja puuttumiseen käytetään resursseja, jotta niihin reagointi olisi tilanteenmukaista ja vakavimmilta seuraamuksilta suojaavaa. Nuorisopalveluiden kriisivalmius perustuu tehostetun nuorisotyön toimintamalliin. Kriisitilannevalmiudella tarkoitetaan kykyä kohdata yllättävä kriisitilanne ennalta laaditun toimenpidesuunnitelman mukaisesti niin, että kaikki edellytykset ja osaaminen tilanteesta selviämiseen ovat olemassa. Suunnitelmallinen eteneminen edellyttää, että nuorisopalveluiden henkilöstö on perehtynyt kriisitilanteen hallintaan ja osaa:

- ryhtyä tilanteen vaatimiin välittömiin toimiin protokollan mukaisesti
- kohdata nuorten, henkilökunnan tai muiden asianosaisten reaktiot
- ryhtyä tarvittaviin tukitoimiin

Nuorisotyössä toimitaan ja kohdataan nuoret sensitiivisesti tilanteen mukaan sekä luodaan nuorille turvallinen toimintaympäristö, jossa:

- jokainen nuori otetaan mukaan toimintaan henkilökohtaisesti ja tervehditään.
- kaikille nuorille annetaan mahdollisuus keskusteluun kahden kesken tai isommalla porukalla.
- nuoria kuunnellaan ja ollaan läsnä, jolloin kiire tai muut tekijät eivät saa olla esteitä nuorten yksilölliselle huomioimiselle.
- nuoriso-ohjaajat seuraavat valppaasti nuorten käyttäytymistä ja huomioivat kaikki nuoret - ne hiljaisimmatkin.
- huolehditaan tilan tai muun toimintaympäristön toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta.
- tehostettu nuorisotyö käynnistetään nopeasti ja suunnitellusti kriisitilanteen sattuessa.
- luotetaan ja tukeudutaan kriisityön ammattilaisten apuun, kun oma osaaminen tai voimavarat eivät riitä, sillä tärkeintä on ongelmatilanteiden oikea ja ammatillinen ratkaisu nuoren hyvinvointia ajatellen.
- kriisitilanteen jälkeen, tilanteen rauhoituttua, nuorisotyö tukee nuorten paluuta normaaliarkeen.

Nuorisopalveluiden tiedottaminen poikkeustilanteissa toteutetaan tilanteen mukaisesti, kaupungin protokollaa noudattaen. Yksittäinen työntekijä ei kriisitilanteessa tiedota mistään asiasta vain omiin tietoihinsa pohjautuen. Kriisitilanteessa työntekijöiden tehtävänä on suojata nuoria medialta ja turvata heidän tilanne myös tältä osin. Nuorisopalveluiden oma kriisivalmius-

ryhmä ohjeistaa työntekijöitä sosiaalisen median käytöstä ja informaation jakamisesta. Alueellisia ja valtakunnallisia verkossa toimivia tukipalveluita markkinoidaan, mikäli ne ovat tapahtumien johdosta aktivoituneet.

Henkilöstö tiedostaa, että omaan työhön kohdentuvat kriisitilanteet ovat mahdollisia ja esim. väkivallan uhka voi olla läsnä asiakastyössä. Kriisitilanne voi syntyä toiminnan aikana asiakkaiden välille tai asiakkaan/ulkopuolisen henkilön ja työntekijän välille. Työtehtäviin, toimintaympäristöön sekä työn ja toiminnan järjestelyihin liittyvät väkivaltavaarat tunnistetaan ja selvitetään. Tunnistettujen vaaratilanteiden syntyminen ja niitä aiheuttavat tekijät minimoidaan. Lisäksi arvioidaan jäljelle jäävien, hankalasti poistettavien vaarojen merkitys. Väkivallan uhan selvitys ja arviointi tehdään työtiimissä. Arvioinnissa käytetään apuna kaupungin työsuojelu- ja turvallisuushenkilöstön, sekä tarvittaessa työterveyshuollon asiantuntemusta. Nuorisopalveluissa noudatetaan kaupungin turvallisuusohjeistuksia ja toimipaikkakohtaisia pelastussuunnitelmia.

4.2. Resurssit

Nuoriso-ohjaajat ovat vähintään nuorisotyön peruskoulutuksen käyneitä ammattihenkilöitä, joilla on sosiaalialan ammattilaisina hyvät valmiudet toimia myös kriisitilanteissa. Ammatillisena haasteena on kriisitilanteiden äkillisyys ja yksilöllisyys, mistä johtuen yksiselitteisen toimintamallin luominen kaikkiin mahdollisiin skenaarioihin on haasteellista. Kriisitilannetoiminnan peruseriaatteiden sisäistäminen, moniammatillisen yhteistyön selkeys sekä käytännön ja koulutuksen kautta hankittu osaaminen antavat hyvät edellytykset yhdenmukaiseen toimintaan. Tähän liittyy mahdollisten riskien olemassaolon tiedostaminen, niiden ennakoiminen ja työpistekohtaisen toimintatapojen sisäistäminen. Näillä parannetaan hyvin monenlaisten kriisitilanteiden toimintavalmiutta ja niiden käsittelyn nopeutta. Nuorisopalvelujen työntekijät eivät toteuta varsinaista kriisityötä, vaan kriisityötä tukevaa tehostettua nuorisotyötä.

Sivistys- ja vapaa-ajanpalveluiden toimialajohto, kaupungin turvallisuuspäällikkö, viranomaiset ja nuorisopalveluiden esimies ovat kriisivalmiussuunnittelussa sekä kriisitilanteissa työntekijöiden tukena ja ohjeistamassa toimintaa. Nuorisopalveluiden kriisivalmiusryhmä huolehtii nuorisopalveluiden henkilöstön koulutuksen ja kriisivalmiussuunnittelun pitämisestä ajan tasalla. Nuorisopalveluissa työskentelee nuorisopalveluiden esimies, kaksi nuorisotoiminnan koordinaattoria, neljä etsivän nuorisotyön koordinaattoria, kaksi nuorisokeskuksen nuoriso-ohjaajaa, 16 alueellista nuoriso-ohjaajaa, joista neljä on joustavan perusopetuksen ryhmissä. Hallintosihteeri on liikuntapalveluiden kanssa yhteinen ja leirikeskuksessa työskentelee yksi työntekijä.

Työntekijät puuttuvat kriisitilanteiden ennakointiin työajan ja työtehtävien puitteissa. Kriisitilanteen sattuessa sen selvittämiseksi vaadittavat toimenpiteet aiheuttavat erityistoimenpiteitä ja tilanteen uudelleen arviointia, mikä vaatii esim. työajan, tehtävien ja

työpisteen muutoksia. Mikäli kriisitilanteessa tarvitaan pitkäkestoista tukea ja tehostettua nuorisotyötä esim. kollektiivisen tuen osalta, asioita priorisoidaan ja tehdään työvuorottelua. Tällä huomioidaan, etteivät yksittäiset työntekijät kuormitu liikaa, jolloin toimintakyky ja toiminnan laatu säilyvät kriisitilanteessakin hyvällä tasolla.

Kaupungin valmiusverkostoon liittyvät organisaatiot ja toimintaprotokolla ovat kriisitilanteen osalta nuorisopalveluiden toiminnan tukena, samoin kuin nuorisopalvelut avustavat muita tahoja kriisitilanteissa. Toiminnot linkittyvät toisiinsa yhteneväisten toimintaperiaatteiden mukaisesti. Kunnan ulkopuoliset toimijat, kuten poliisi, seurakunta, järjestöt, yhdistykset ja valtakunnallinen kriisivalmiusverkosto toimivat tilanteen ja oman spesifin toimintatarkoituksensa mukaisesti yhteistyössä kriisien kohdatessa.

4.3. Ohjeiden ja suunnitelmien tilanne

Nuorisopalveluilla on käytössä päivitetty kriisivalmiussuunnitelma tehostetun nuorisotyön toteuttamiseksi. Lisäksi noudatetaan Rovaniemen varautumiseen ja valmiussuunnitteluun liittyviä ohjeistuksia, kuten toimintaohjetta suuronnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteisiin. Jokaisessa yksikössä on päivitetty toimipistekohtainen pelastussuunnitelma (4KS). Monitoimitaloissa pelastussuunnitelma on tehty yhtenäiseksi kaikkien toimijoiden osalta. Nuorisopalveluiden toimipisteissä käytössä ovat myös yleiset käyttäytymiseen ja toimintatapoihin ja yhdenvertaisuuteen liittyvät ohjeistukset. Vuoden 2019 painopistealue nuorisotoiminnassa on nuorten henkisen hyvinvoinnin tukeminen ja edistäminen, joka ohjaa toiminnan sisältöä. Ohjeistuksia tarkastellaan ja päivitetään toimintavuosittain tarpeen ja painopistealueiden mukaan.

4.4. Yhteistyön tilanne kriisivalmiudessa

Nuorisopalvelut ovat sopineet yhteistyöstä sekä konsultaatiosta monien toimijoiden kanssa, jotka ovat keskeisessä roolissa nuorten kriisitilanteiden selvittämisessä sekä niiden jälkitoimenpiteissä ja varsinaisessa kriisityössä. Tässä yhteydessä tarkoitetaan lähinnä vakavia kriisitilanteita, jotka vaativat laajamittaisia yhteistyöllisiä toimenpiteitä tilanteen normalisoimiseksi. Näitä tahoja konsultoidaan myös pienemmissä kriisitilanteissa sekä normaalioloissa, kun tarvitaan vahvistusta epäselvissä tai ennakointia vaativissa asioissa.. Nuorisopalveluiden keskeisimmät yhteistyötahot kriisitilanteissa on kirjattu kohtaan 2.2. Tämän lisäksi tehdään yhteistyötä monien muiden palveluntarjoajien kanssa, joiden rooli on määritelty kohdassa

4.5. Nuorisopalveluiden rooli toimijana erilaisissa nuorten kriisitilanteissa

Nuorisopalvelut ovat keskeisessä roolissa nuorten kriisitilanteiden osalta, toimien yhteistyössä viranomaisten, koulujen, sosiaalitoimen, seurakunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Nuorisopalvelut tavoittavat merkittävän osan rovaniemeläisistä nuorista alueellisen ja kouluilla toteutettavan sekä etsivän nuorisotyön kautta. Tämän vuoksi nuorisotyöntekijät ovat keskeisessä roolissa nuorten kriisien tunnistamisessa. Nuorten kriisitilanteiden ennakointi,

havaitseminen, niihin reagoiminen ja tarvittaessa jatkoavun piiriin ohjaaminen ovat nuorisopalveluiden välttämättömiä tehtäviä. Nuorisotyöntekijöiden kautta saadaan myös arvokasta tietoa muiden toimijoiden hyödynnettäväksi kriisitilanteiden selvittämisessä. Kaupungin ja viranomaisten yhteistyöverkosto aktivoituu laajemmissa kriiseissä (esim. uhkatilanteet, suuronnettomuudet ja kuolemantapaukset), jotka hoidetaan kaupungin valmiussuunnitelman mukaisesti. Näissä tilanteissa nuorisopalvelujen tehostetun nuorisotyön toimenpiteet toteutetaan kaupungin valmiussuunnitelmaa tukevasti.

4.6. Nuorisotyön riskikartoitus ja SWOT analyysi

(5 esimerkiskenaariota)

Riski 1	Riskin kuvaus	Tiedonsaanti ja tilannekuva tapahtuneesta	Varautuminen, ohjeet tilanteessa toimimiseen	Akuutit toimenpiteet	Toimenpiteet myöhemmin	Tarvittavat resurssit	Yhteistoiminta	Ennaltaehkäisy
Kaatuminen aiheuttaen fyysisen vakavan vamman	Toiminnan aikana tapahtuu nuoren kaatuminen, josta tulee murtuma raajaan.	Tieto tilanteesta mukana olleelta nuorelta, ohjaajalta ja muilta silminnäkijöiltä.	Ohjaajien voimassa oleva EA-koulutus ja ajantasainen EA-välineistö. Ohjaajat ottavat tilanteen hallintaan ja järjestävät loukkaantuneen välittömästi ammattiavun piiriin.	Ilmoitus esimiehelle ja huoltajalle. Välitön tilanteen mukainen ensiapu ja kuljetuksen järjestäminen päivystykseen tai sairaalaan. Toiminnan keskeytys. Ohjaajan jalkautuminen mukaan, kunnes huoltaja tulee paikalle.	Läheltä piti -lomakkeen täyttö (HaiPro -potilas-turvallisuus-ilmoitus). Tapaturma-ilmoitus vakuutus-yhtiöön, joka arkistoituu sähköiseen vakuutus-kansioon. Asian läpikäyminen osallisen, huoltajien ja mukana olleiden kanssa.	Ohjaaja, joka osaa toimia tilanteen vaatimalla tavalla ja yhteistyössä muiden tahojen kanssa.	Huoltajat, nuorisotyöntekijät, terveyspalvelut, vakuutusyhtiö. Sähköinen ilmoitus tiedoksi työsuojelupäällikölle ja palvelualuepäällikölle.	Selkeät ohjeistukset ja säännöt toiminnan osalta. Turvallisuusasioiden huomioiminen toiminnassa.
Riski 2	Riskin kuvaus	Tiedonsaanti ja tilannekuva tapahtuneesta	Varautuminen, ohjeet tilanteessa toimimiseen	Akuutit toimenpiteet	Toimenpiteet myöhemmin	Tarvittavat resurssit	Yhteistoiminta	Ennaltaehkäisy
Kiusaaminen	Havaitaan nuoren kiusaavan toista nuorta. Selviää myös pitkään jatkunut henkinen kiusaaminen koulussa.	Tieto keskustelujen kautta osallisilta nuorilta, koululta, huoltajilta ja ohjaajan havaintojen perusteella.	Nuorten käyttäytymisen seuraminen, välitön puuttuminen kiusaamistilanteisiin ja henk. koht. keskustelut asian selvittämiseksi.	Puuttuminen tilanteeseen ja asian esille ottaminen osallisten henkilöiden kanssa.	Ilmoitus huoltajille ja koululle. Keskustelut sekä tiedoksi esimiehelle. Seuranta, tuki ja keskustelu-apu. Ilmoitus etsiville nuorisotyöntekijöille ja selvitys aikaisemmasta asiakuudesta	Ammattitaitoinen ohjaaja, joka pystyy irtautumaan keskustelutilanteeseen ja osaa tehdä tarvittavat jatkotoimenpiteet yhteistyössä muiden tahojen kanssa.	Nuoret, huoltajat, esimies, etsivät, koulu, tarvittaessa henkisen tuen ryhmät.	Nollatoleranssi kiusaamiseen, tilanteiden ja nuorten käyttäytymisen seuraaminen aktiivisesti toiminnan ohessa. Kouluilla ja tiloilla ennaltaehkäisevät kiusaamispaketit

Riski 3	Riskin kuvaus	Tiedonsaanti ja tilannekuva tapahtuneesta	Varautuminen, ohjeet tilanteessa toimimiseen	Akuutit toimenpiteet	Toimenpiteet myöhemmin	Tarvittavat resurssit	Yhteistoiminta	Ennaltaehkäisy
Itsetuhoisuus	Toimin- nassa on mukana 17v. nuori, joka käyttää paljon päihteitä ja hänen havaitaan vahingoit-tavan itseään myös viiltelemällä	Tietoa nuorelta, huoltajilta, koululta, lähipiiriltä ja ohjaajilta.	Yhteys huoltajiin, esimieheen, kouluun: terveyden-hoitaja/ kuraattori, joiden kautta jatkotoimen-piteiden arviointi sosiaali- ja terveysalan ammattilais-ten toimesta.	Puuttuminen ja keskustelu asiasta nuoren kanssa sekä ratkaisujen löytäminen ja erilaisten vaihtoehtojen selvittäminen. Keskustelu huoltajien kanssa ja heidän suostumus jatkotoimen-piteisiin. Lastensuojelu-ilmoitus.	Tiedoksi nuoren koululle ja keskustelu mahdollisista jatkotoimen-piteistä: Jatkotoimen-piteiden arviointi sosiaali- ja terveyden-hoitoalan osaajien toimesta. Ilmoitus etsiville ja tiedoksi esimiehelle. Nuoren huomioiminen, tuki ja keskusteluapu sekä ohjaus avun piiriin.	Ammatti-taitoinen ohjaaja, joka pystyy irtautumaan keskustelu-tilanteeseen ja osaa tehdä tarvittavat jatkotoimen-piteet yhteistyössä muiden tahojen kanssa.	Huoltajat, sosiaali- ja terveysalan tahot, koulu, nuoriso-työntekijät/ etsivät, henkisen tuen ryhmät.	Havainnoidaan nuorten käyttäytymistä sekä ennakoiden puututaan hälyttäviin merkkeihin ennen kuin tilanne kehittyv vielä vakavammaksi. Tarjotaan keskusteluapua ja tietoa saatavilla olevasta avusta.
Riski 4	Riskin kuvaus	Tiedonsaanti ja tilannekuva tapahtuneesta	Varautuminen, ohjeet tilanteessa toimimiseen	Akuutit toimenpiteet	Toimenpiteet myöhemmin	Tarvittavat resurssit	Yhteistoiminta	Ennaltaehkäisy
Toiminnan sisällä syntyvä uhka-/väkivaltatilanne	Nuorisotilalla leikkimielisestä kahinasta syntyy tappelu, jossa nuori lyö toista nuorta kasvoihin, aiheuttaen vaurioita.	Tieto tilanteesta mukana olleilta nuorilta, ohjaajilta ja muilta silminnäkijöiltä.	Tilanne pyritään rauhoittamaan keskustelemalla/ kehoituksilla. Fyysistä kontaktia vältetään. Tilannetta ei aleta purkamaan kiihtyneessä tilassa. Ohjaajat ottavat tilanteen hallintaan ja järjestävät loukkaantuneille välittömästi ammattiapua.	Toiminta keskeytyy. Ohjaaja-resurssit kohdennetaan tilanteen rauhoittamiseen ja jatkotoimen-piteisiin. Ilmoitus poliisille, huoltajille ja esimiehelle. Muiden tilassa olevien eristäminen tilanteesta, rauhoittaminen ja tilanteen selvittäminen. Tiedotus faktoihin perustuen.	Asian läpikäyminen nuorten kanssa keskustellen ja nuorisotilan sanktioiden toimeenpano. Ilmoitus nuorten koululle. Ilmoitus vakuutus-yhtiölle. Läheltä piti-lomakkeen täyttäminen (HaiPro -potilas-turvallisuusilmoitus). Tilanteen läpikäyminen yhteisössä.	Ammatti-taitoinen ohjaaja, joka osaa tehdä tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä muiden tahojen kanssa.	Poliisi, huoltajat, koulu, nuorisotyöntekijät/ etsivät, vakuutusyhtiö. Sähköinen ilmoitus tiedoksi työsuojelu-päällikölle ja palvelualue-päällikölle.	Kaikki leikkimielisetkin nahinat ja fyysinen kontakti pyritään estämään ja puuttumaan niihin heti alkuvaiheessa. Kerrataan nuorisotoimin-nan sääntöjä ja yleisiä käyttäytymis-sääntöjä.

Riski 5	Riskin kuvaus	Tiedonsaanti ja tilannekuva tapahtuneesta	Varautuminen, ohjeet tilanteessa toimimiseen	Akuutit toimenpiteet	Toimenpiteet myöhemmin	Tarvittavat resurssit	Yhteistoiminta	Ennaltaehkäisy
Toiminnan ulkopuolelta tuleva uhka-/väkivaltatilanne	Nuorisotilalle tulee sekava, aggressiivisesti käyttäytyvä ulkopuolinen henkilö, joka uhkaa nuorten ja ohjaajan turvallisuutta.	Tieto ohjaajilta, jotka ohjeistavat muita paikalla olevia.	Muu toiminta keskeytyy. Pyritään minimoimaan vahingot, nuoret käskytetään pois tilanteen välittömästä läheisyydestä ja tilasta. Ohjaajat ottavat tilanteen haltuun ja koittavat puhuttamalla saada henkilön rauhoittumaan ottaen samalla yhteyden poliisiin (niin ettei henkilö huomaa sitä). Ei provosoida/provosoiduta, pidetään turvaetäisyys henkilöön.	Nuorten turvallisuuden takaaminen: poistetaan tilasta/paikalta. Ilmoitus poliisille. Ilmoitus kaupungin turvallisuus-päällikölle. Minimoidaan vahingot ja riskit. Kun nuorten tilanne on turvattu, turvataan myös ohjaajan oma tilanne tarvittaessa poistumalla paikalta odottamaan poliisien saapumista.	Ilmoitus huoltajalle ja esimiehelle. Keskustelut nuorten kanssa ja asian läpikäyminen yhdessä myöhemmin. Läheltä piti-lomakkeen täyttäminen. Tiedotus faktoihin pohjautuen nuorisopalveluihin ja ulkopuolelle. Tilanteen läpikäyminen yhteisössä.	Ammattitaitoinen ohjaaja, joka osaa tehdä tilanteenmukaiset tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä muiden tahojen kanssa.	Poliisi, huoltajat, esimies, muut nuorisotyöntekijät, turvallisuus-päällikkö. Sähköinen ilmoitus tiedoksi työsuojelupäällikölle ja palvelualue-päällikölle.	Hankala estää, sillä nuorisotilat ovat ns. julkisia tiloja, joihin on vapaa kulkusisäänkäynti. Ovia ei voida pitää lukittuina aukioloaikoina. Ulkopuolisen uhan mahdollisuus on aina olemassa.

SWOT analyysi

Vahvuudet - Henkilöstön ammatillisuus ja osaaminen - Hyvät yhteistyömahdollisuudet ja verkostot - Nopea reagointi - Aitiopaikalla nuorten vapaa-ajassa	Mahdollisuudet - Kriisitilanteiden toimintaosaamisen lisääntyminen - Valmiussuunnittelun vahvistuminen - Uudet toimintamallit ja yhteistyötahot	Miten hyödynnämme näitä? - Kriiseissä toimiminen ammatillisista - Nopea avun saaminen osallisille - Jatkuva tilanteen tarkkailu ja puuttuminen nopeasti
Heikkoudet - Vahva linkki nuoriin-> asioiden ottaminen liian henkilökohtaisesti - Toimintamallien yksipuolisuus - Yksintyöskentely tilanteet	Uhat - Työntekijän uppoutuminen nuoren ongelmiin - Kaikkivoipaisuuden harha, tiedon jakamattomuus - Työntekijän ylikuormittuminen	Miten lievennämme tai poistamme näitä? - Ulkopuolinen apu ja konsultaatio - Vastuun jakaminen - Kouluttautuminen ja osaamisen lisääminen

4.7. Tahtotila nuorisotyön kriisivalmiuden kehittämiseen

Nuorisotyö on keskeisesti mukana nuorten elämässä ja aitiopaikalla seuraamassa tilanteita niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Nuorisotyö on mukana nuorten elämässä vapaa-ajalla ja kouluympäristössä. Nuorisotyön tärkeä rooli kasvatuksellisenä sekä nuorten hyvinvointia edistävänä toimijana tiedostetaan. Joissain tapauksissa nuorisotyöntekijät voivat olla jopa nuorten vanhempia paremmin tietoisia nuorten vapaa-ajalla tapahtuvista ilmiöistä. Nuoren lähipiiri voi olla liian lähellä häntä nähdäkseen kriiseistä hälyttäviä asioita, tai nuori tietoisesti peittelee lähimmiltä ihmisiltään asioita, jotka tulevat ilmi muissa yhteyksissä.

Nuorisotyötä tekevät työntekijät tiedostavat oman roolinsa ja vaikuttamismahdollisuutensa nuorten kriisien ehkäisyssä ja niissä auttamisessa. Kriisivalmiuden ylläpitämisen uhkana on oletus, ettei toiminnassa voi tapahtua mitään vakavampaa. Tuloksena voi olla ajattelutapa, jossa kriisivalmiuden ylläpitäminen ja kehittäminen koetaan voimavarojen ja resurssien tuhlaamisena. Näin ei kuitenkaan ole. Tapahtumat, joissa tehostettu nuorisotyö ja varsinainen kriisityö ovat aktivoituneet, ovat muistutus siitä, että kaikki on mahdollista ja tilanteiden ennakointi ratkaisukeskeisesti on perusteltua.

Kriisivalmiuden ylläpitämiseksi ja tehostetun nuorisotyön kehittämiseksi tarvitaan tahtoa ja konkreettisia toimenpiteitä. Nuorten turvallisuudesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen on kaikkien nuorten kanssa toimivien tahojen yhteinen tavoite. Yhteistyöverkostojen ylläpito ja verkostoituminen muissakin, kuin kriiseihin ja ongelmiin liittyvissä asioissa antaa suotuisat yhteistyölliset toimintaedellytykset myös haastavien tilanteiden käsittelyyn.

Läheltä piti-tilanteiden käsittely ja niiden pohjalta kädyt keskustelut työyhteisössä edesauttavat yhteisten toimintatapojen kehittymistä. Muiden havainnoista ja kokemuksista voidaan oppia yhteisesti ja saada työkaluja omaan työhön. Läheltä piti-tilanteista ja jopa suoranaista virheistä ei pidä lannistua, vaan niistä tulee oppia. Kriisinhallintakoulutukset, turvakävelyt, turvallisuusasioihin perehtyminen ja erilaisten kriisitilanteiden ennakointi ovat oleellinen osa turvallista nuorisotyötä.

4.8. Kriisiryhmä

Rovaniemen nuorisopalveluiden oman kriisiryhmän ydin muodostuu nuorisopalvelujen esimiehestä, kahdesta nuorisotoiminnan koordinaattorista ja etsivän nuorisotyön koordinaattorista. Pienen sisäisen ryhmän etuna on nopea koollekutsuttavuus ja reagointi. Nuorisopalvelujen kriisiryhmä konsultoi tarvittaessa muita kaupungin toimijoita, viranomaisten, seurakunnan ja järjestöjen edustajia. Vakavissa ja isoissa kriisitilanteissa nuorisopalveluiden kriisiryhmä linkittyy kunnan kriisivalmiustoiminnan kanssa ja toimii viranomaisten sekä toimialajohdon ohjeistamana.

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan, yhtenä valtakunnallisena osaamisalueena on nuorisotyön valmiusverkosto. Rovaniemen nuorisopalvelut on yksi Kanuuna-kunnista.

Mukanaolo nuorisotyön valtakunnallisessa valmiusverkostossa tarkoittaa tiivistetysti tiedonjakoa, yhteisten toimenpiteiden valmistelua ja niiden toteuttamista etenkin Lapin alueella tapahtuvissa nuoria laajasti koskeavissa kriisitilanteissa, esim. suuronnettomuuksissa ja vakavissa uhkatilanteissa. Verkostoitumisen myötä laajempi henkilöstöpohja myös mahdollistaa laajamittaisen kriisivalmiussuunnittelun ja toiminnan turvaamisen esimerkiksi henkilövaihdostilanteissa tai loma-aikoina. Pienempienkin kriisien yhteydessä voidaan hyödyntää valmiusverkoston konsultaatioapua.

4.8.1. Kriisiryhmän yleiset tehtävät

Kriisiryhmän perustehtävä on päättää kriisitilanteen jälkeisistä tehostetun nuorisotyön tukitoimista ja tiedottamisesta kriisivalmiussuunnitelmassa määritellyllä tavalla. Tukitoimista päätettäessä keskeistä on yhteistyön tarpeen hahmottaminen ja yhteistyön organisoiminen kokonaistilannetta tukevasti. Psykososiaalisen kriisiavun tai muun kriisityön toteuttaminen ei kuulu nuorisopalveluiden kriisiryhmän tehtäväkuvaan. Nuorisotyön rooli kriisitilanteissa on varmistaa tuen aukottomuus nuorten näkökulmasta - muidenkin kuin suoraan kriisitilanteessa osallisena olleiden kohdalta.

1. Huolehtii toimintansa suunnittelusta ja valmiussuunnitelman laadinnasta.
2. Kirjaa ryhmän sisäisen työnjaon ja vastuuketjun.
3. Selvittää etukäteen kriisitilanteissa tärkeät paikallisesti / alueellisesti toimivat yhteistyötahot ja sopii yhteistyön periaatteista ja käytännöistä.
4. Perehdyttää muun henkilöstön valmiussuunnitelmaan, järjestää koulutusta ja hankkii kirjallisuutta.
5. Huolehtii siitä, että työntekijät tietävät, miten toimitaan erilaisissa tilanteissa ja miten tilanteesta tiedotetaan kriisin eri vaiheissa. Vastuuttaa ohjaajat välittämään toimintaohjeet myös nuorille.
6. Organisoii toimintaa kriisitilanteissa nuorisotyön osalta ja huolehtii tiedonkulusta eri toimijoiden välillä.
7. Kutsuu tarvittaessa tukea ja apuvoimia sovitus mukaisesti.
8. Huolehtii tarvittavan henkisen tuen saamisesta nuorille sekä mahdollisista jatkotoimista.
9. Huolehtii henkilökunnan jaksamisesta.
10. Päättää tilanteen normalisoinnista ja mahdollisesti tapahtumaan liittyvien asioiden käsittelystä turvallisuuden kasvattamiseksi.
11. Arvioi jälkikäteen kriisitilanteissa toteutettuja toimia ja tekee valmiussuunnitelmaan tarvittavia muutoksia.

4.8.2. Kriisiryhmän työnjakoon kuuluvia tehtäviä

1. Johtaminen
2. Johtajan sijaisena toimiminen
3. Henkilökunnan perehdytys
4. Henkilökunnan jaksamisesta ja henkisestä tuesta huolehtiminen
5. Tiedonkulku yhteistyötahojen ja sidosryhmien kanssa
6. Tiedottaminen ulospäin
7. Sosiaalisesta mediasta ja nettityöstä huolehtiminen
8. Raportointi
9. Arvioinnin ja jälkipuinnin tekeminen

4.8.3. Kriisiryhmän koolle kutsuminen ja toiminta hälytyksen jälkeen

Ryhmän kutsuu koolle ydinryhmän henkilö, joka saa tiedon nuoria koskettavasta kriisistä. Nuorisotyöntekijän kohdatessa tehostettua nuorisotyötä vaativan tilanteen ottaa hän yhteyttä joko nuorisopalveluiden esimieheen tai hänen sijaiseen. Kriisiryhmän tulee kokoontua mahdollisimman nopeasti, mielellään viimeistään muutaman tunnin kuluessa. Erityistä nopeutta vaativissa tilanteissa toimenpiteet laitetaan alulle puhelinneuvottelulla. Kriisitilanteen hoito priorisoidaan ennen muita töitä. Ainakin muutaman kriisiryhmän jäsenen tulee olla nopeasti koolle kutsuttavissa. Kriisiryhmän ydin voi tarvittaessa tehdä nopeita päätöksiä suunnitelmien mukaisista toimenpiteistä, konsultoiden tarvittaessa nuorisotyön ulkopuolisia yhteistyötahoja. Kun kriisiryhmä on kutsuttu koolle, on sen tehtävänä arvioida tilanne ja päättää tarvittavista toimista, niiden organisoinnista sekä viestinnästä.

4.8.4. Kriisiryhmän tehtävät ja toimenpiteet

Hälytyksen tultua

1. Luodaan kuva tilanteesta

- Mitä on tapahtunut, mistä tieto, onko tarkistettu?
- Onko jotain tukitoimia jo käynnistetty? Kenen toimesta?
- Ketä tapaus koskettaa? Henkilökuntaa, yksittäisiä nuoria, jotain nuorisoryhmiä vai koko nuorisotyötä? Onko kriisi koskettavuudeltaan paikallinen, alueellinen, valtakunnallinen? Kootaan henkilöstön tiedot ja kokemukset kriisistä. Kootaan tiedot nuorten tilanteesta niin pitkälle kuin mahdollista. Otetaan huomioon myös laajemmin nuoret, joita tapahtuma on voinut koskettaa.

2. Sovitaan miten asiasta ilmoitetaan ja kuka hoitaa mitäkin

- Kenelle kaikille tiedotetaan? Nuorisotoiminnassa tapahtuneesta vakavasta onnettomuudesta tai kuolemantapauksesta on ilmoitettava poliisille.
- Miten nuorten koteihin ja läheisiin ihmisiin ollaan yhteydessä?
- Mitä reaktioita on odotettavissa? Miten niitä seurataan esim. sosiaalisessa mediassa?
- Miten ollaan yhteydessä yhteistyökumppaneihin? Millaista asiantuntija-apua voidaan saada nuorisotyön ulkopuolelta?

3. Sovitaan tarvittavista tukitoimista ja sekä arvioidaan voimavarat asioiden käsittelyyn

- Mikä nuorten tuen tarve ja mitä nuorisotyön tukitoimia käytetään?
- Miten nuorisotyön toimenpiteet täydentävät mahdollisia muita tukitoimia?
- Millaista yhteistyötä tehdään muiden toimijoiden kanssa?
- Tarvitaanko ulkopuolista apua, kuten erityisosaamista tai työvoimaa?
- Missä eri tilanteissa ja tapahtumissa nuorten kanssa asiaa käsitellään? Järjestetäänkö yhteisiä tilaisuuksia? Kuka vastaa niiden järjestämisestä?
- Tarjotaanko nettiapua?
- Miten toimenpiteistä ja avun tarjonnasta tiedotetaan?
- Kauanko tukitoimia tarvitaan?

4. Sovitaan miten annetaan tietoa median edustajille

- Kuka hoitaa tiedottamisen? Tarvitaanko tiedottamisessa apua? Pääsääntöisesti tietojen antajana toimii esimies tai muu ennalta sovittu henkilö/taho kriisiviestijöiden mukaan.
- Kuka seuraa keskustelua sosiaalisessa mediassa ja vastaa virheiden korjaamisesta reaaliajassa? Kuka hoitaa kommentoinnin?

5. Selvitetään onko nuorisotoimella oikeudellisia vastuita tapahtumassa?

- Onko tulossa kuulusteluja tai oikeudenkäynti? Mistä voi saada juridista apua?

6. Sovitaan henkilöstön tukitoimista

- Miten asioiden käsittelyä jatketaan henkilöstön kesken?
- Mikä on henkilöstön tuen tarve?
- Kuinka se hoidetaan?

Myöhemmin tilanteen rauhoituttua

- Päätetään tukitoimien lopettamisesta.
- Päätetään mahdollisista jatkotoimista ja seurannasta.
- Organisoidaan toiminnan arviointi ja mahdollinen valmiussuunnitelmien päivitys.

4.9. Toimintaohje työntekijälle kriisitilanteessa

Tieto kriisistä:

1. Tarkista soittajan / tiedon antajan henkilöllisyys ja puhelinnumero.

2. Selvitä ja kirjaa muistiin:

- a. Mitä on tapahtunut?
- b. Missä ja milloin?
- c. Tapahtuman uhrin?
- d. Tilanne juuri nyt. Onko apu paikalla?
- e. Kenellä muilla on tieto tapahtuneesta?
- f. Onko jokin muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin?
- g. Onko nuorisotoimelle jotain erityisodotuksia yhteistyön suhteen?

Kysymyksiä nuorille tilanteen selvittämiseksi:

- a. Mitä on tapahtunut?
- b. Missä ja milloin se tapahtui?
- c. Kenelle se tapahtui?
- d. Ketkä olivat mukana?
- e. Mistä sait tietää tapahtuneesta?
- f. Miten asiasta kerrottiin?
- g. Mitä ja miten asiasta nyt keskustellaan?

Onnettomuustilanteessa:

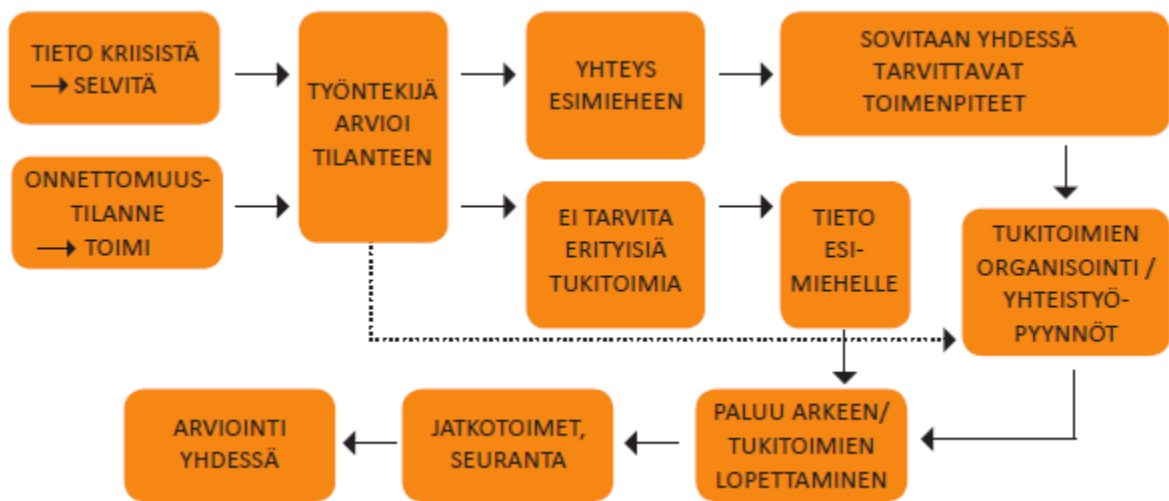
1. Arvioi tilanne.
2. Estä lisäonnettomuudet.
3. Anna hätäensiapu.
4. Tee hätäilmoitus yleiseen hätänumeroon 112 näin:
 - Kerro ensin, mitä on tapahtunut. Onko kyseessä onnettomuus vai sairauskohtaus.
 - Kerro tapahtumapaikka
 - Kerro, kuka olet ja mistä soitat
 - Vastaa sinulle esitettyihin kysymyksiin
 - Älä sulje puhelinta ennen kuin olet saanut luvan.
 - Ilmoita lisäävun tulosta ja saamistasi ohjeista.
 - Jatka toimintaa kunnes hälyttämäsi apu saapuu ja ottaa ohjat.

Akuutin vaiheen jälkeen työntekijä:

- Arvioi tarvitaanko erityistoimia vai onko tarvittavat toimenpiteet hoidettavissa normaalin työn puitteissa.
- Ottaa yhteyden esimieheen tai kriisiryhmän jäseneseen, jos on vähänkin epävarma ja selvityksen tilanteesta. Muussa tapauksessa informoi esimiestä tapahtuneesta heti tilaisuuden tullen.
- Lähtee toteuttamaan tilanteen vaatimia nuorisotyön toimenpiteitä saadun tai olemassa olevan ohjeistuksen mukaan.

4.9.1. Toimintamalli ilman kriisiryhmää

Pienemmät kriisitilanteet, jotka eivät vaadi laajoja toimenpiteitä.

Kriisitilanteen sattuessa tai siitä kuultaessa nuorisotyöntekijä:

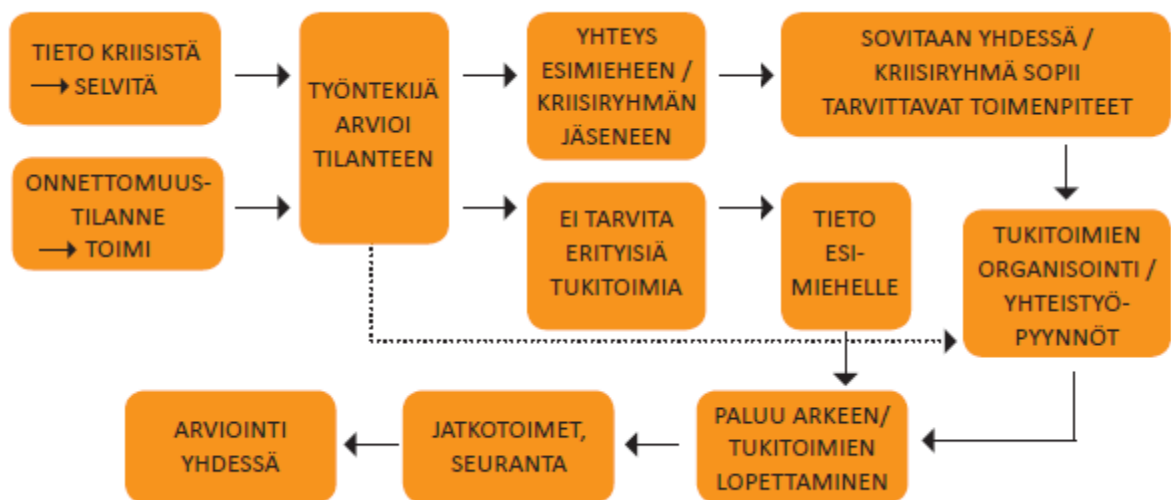
- Toimii sen vaatimalla tavalla ja selvittää tiedot
- Arvioi tilanteen ja siitä aiheutuvien nuorisotyön toimenpiteiden tarpeen.
- Ottaa yhteyttä omaan esimieheensä tai johonkin toiseen kriisiryhmän jäseneseen, mikäli vähänkin epäilee tilanteen vaativan tehostetun nuorisotyön toimenpiteiden käynnistämistä.
- Muussa tapauksessa ilmoittaa tapahtuneesta esimiehelleen mahdollisimman nopeasti. Toimii saamansa ohjeistuksen tai olemassa olevan ohjeistuksen mukaan.
- Seuraa tilannetta ja harkitsee ulkopuolisen avun tarvetta henkilökunnalle ja nuorelle.

Esimies saadessaan tiedon tapahtuneesta vastaa seuraavien asioiden hoitamisesta:

- Välittää tiedon tarvittaville tahoille. Esimerkiksi informoi koulun rehtoria, jos oppilas on koulussa.
- Hoitaa tarvittaessa yhteydet poliisiin.
- Tilanteen tapahduttua muualla hankkii lisätietoa nuorisotyön tarpeisiin.
- Kutsuu nuorisotyöntekijät avukseen sopimaan tehostetun nuorisotyön toimenpiteistä.
- Ottaa tarvittaessa yhteyttä yhteistyötahoihin, valmiusverkoston jäseneseen tai muuhun tehostetun nuorisotyön osajaan neuvoja saadakseen.
- Sopii yhteistyöstä sekä päällekkäisyyksien välttämisestä muiden toimijoiden kanssa (koulu, seurakunta, järjestöt, kriisityö...).
- Järjestää tarvittaessa lisäresursseja nuorisotyön tueksi.
- Antaa oikeaa tietoa nuorisotyön ja kunnan muulle henkilökunnalle tapahtuneesta sekä antaa ohjeita huhujen ehkäisemiseksi.

- Varmistaa että tapahtunutta seurataan nuorisotyön tai sovitun muun tahon toimesta sosiaalisessa mediassa ja että siellä on oikeaa tietoa saatavilla.
- Pysyy henkilöstön ja nuorten tavoitettavissa.
- Hoitaa tiedottamisen ulospäin aina yhteistyössä turvallisuuspäällikön, palvelualuepäällikön ja tiedotuspäällikön kanssa. Huom! Rikosasioissa medialle tiedottaa poliisi.
- Varmistaa, että nuoren vanhemmille on ilmoitettu tapahtuneesta.
- Seuraa työntekijöiden ja omaa jaksamistaan sekä hankkii tarvittaessa työnohjausta ja lisäresursseja.
- Vastaa tilanteen jälkipuinnista henkilökunnan ja muiden yhteistyötahojen kanssa.
- Vastaa toiminnan arvioinnista ja siitä nousevien kehittämistarpeiden viemisestä eteenpäin.

4.9.2. Toimintamalli kriisiryhmän kanssa

Kriisitilanteen sattuessa tai siitä kuultaessa nuorisotyöntekijä:

- Toimii sen vaatimalla tavalla ja selvittää tiedot
- Arvioi tilanteen ja siitä aiheutuvien nuorisotyön toimenpiteiden tarpeen.
- Ottaa yhteyttä omaan esimieheensä tai johonkin toiseen kriisiryhmän jäseneseen, mikäli vähänkin epäilee tilanteen vaativan tehostetun nuorisotyön toimenpiteiden käynnistämistä.
- Muussa tapauksessa ilmoittaa tapahtuneesta esimiehelleen mahdollisimman nopeasti. Toimii saamansa ohjeistuksen tai olemassa olevan ohjeistuksen mukaan.
- Seuraa tilannetta ja harkitsee ulkopuolisen avun tarvetta henkilökunnalle ja nuorelle.

Jos tieto tulee nuorten kautta voi tilanteen selvittämiseksi käyttää seuraavia kysymyksiä tapahtuneesta ja tosiasioista:

- Mitä on tapahtunut?
- Missä ja milloin se tapahtui?
- Kenelle se tapahtui?

- Ketkä olivat mukana?
- Mistä sait tietää tapahtuneesta?
- Miten asiasta kerrottiin?
- Mitä ja miten asiasta nyt keskustellaan?

Ottaessasi yhteyttä esimieheesi tai kriisiryhmän jäseneen:

- Kerro mitä on tapahtunut
- Missä ja milloin
- Tapahtuman uhrit
- Muut osalliset ja sivulliset
- Tilanne juuri nyt
- Onko jokin muu taho ryhtynyt toimenpiteisiin

Tarvittaessa esimies tai kriisiryhmän jäsen kutsuu koolle kriisiryhmän. Kriisiryhmän voi myös kutsua koolle kuka tahansa kriisiryhmän jäsen, joka saa tapahtumasta ja arvioi sen vaativan tehostetun nuorisotyön toimenpiteitä.

Esimies saadessaan tiedon tapahtuneesta vastaa seuraavien asioiden hoitamisesta:

- Välittää tiedon tarvittaville tahoille. Esimerkiksi informoi koulun rehtoria, jos oppilas on koulussa.
- Hoitaa tarvittaessa yhteydet poliisiin.
- Tilanteen tapahduttua muualla hankkii lisätietoa nuorisotyön tarpeisiin.
- Kutsuu nuorisotyöntekijät avukseen sopimaan tehostetun nuorisotyön toimenpiteistä.
- Ottaa tarvittaessa yhteyttä valmiusverkoston jäseneen alueella tai muuhun tehostetun nuorisotyön osaajaan neuvoja saadakseen.
- Sopii yhteistyöstä sekä päällekkäisyyksien välttämisestä muiden toimijoiden kanssa (koulu, seurakunta, järjestöt, kriisikeskus...).
- Järjestää tarvittaessa lisäresursseja nuorisotyön tueksi.
- Antaa oikeaa tietoa nuorisotyön ja kunnan muulle henkilökunnalle tapahtuneesta sekä antaa ohjeita huhujen ehkäisemiseksi.
- Varmistaa että tapahtunutta seurataan nuorisotyön tai sovitun muun tahon toimesta sosiaalisessa mediassa ja että siellä on oikeaa tietoa saatavilla.
- Pysyy henkilöstön ja nuorten tavoitettavissa.
- Hoitaa tiedottamisen ulospäin aina yhteistyössä turvallisuuspäällikön, palvelualuepäällikön ja tiedotuspäällikön kanssa. Huom! Rikosasioissa medialle tiedottaa poliisi.
- Varmistaa, että nuoren vanhemmille on ilmoitettu tapahtuneesta.
- Seuraa työntekijöiden ja omaa jaksamistaan sekä hankkii tarvittaessa työnohjausta ja lisäresursseja.
- Vastaa tilanteen jälkipuinnista henkilökunnan ja muiden yhteistyötahojen kanssa.
- Vastaa toiminnan arvioinnista ja siitä nousevien kehittämistarpeiden viemisestä eteenpäin.

4.10. Yhteistyötahot toimenpiteissä

Usein varsinkin vakavammat kriisitilanteet ovat sellaisia, että niiden akuuttivaiheen ja jälkihoidon vaiheet vaativat erityisiä toimenpiteitä. Edelleen on muistettava, että tehostettu nuorisotyö ei ole varsinaista kriisityötä, vaan sitä tukevaa toimintaa, joka tekee akuutit toimenpiteet kriisityön aloittamiseen. Kriisityö voi monissa tapauksissa olla pitkäkestoista ja siinä tarvitaan moniammatillista osaamista (esim. psykososiaalista, hoidollista tai lääkinnällistä tukea), joten nuorisotyön näkökulmasta varsinaisen kriisityön toteuttaminen ohjataan sitä tekevien ammattilaisten tehtäväksi. Tämän vuoksi jo olemassa olevat yhteistyötoimintatavat ja kontaktit ulkopuolisiin toimijoihin edesauttavat varsinaisen kriisityön nopeaa aloittamista. Nuorisopalveluiden henkilöstöllä on oltava tiedossa, minkä tahon puoleen käännytään erilaisissa tilanteissa.

Kriisityössä nuorisotyöllä on tärkeä roolinsa muutenkin kuin esim. sen avustavana ja puuttuvana tahona. Kriisin kohdannut henkilö voi olla esim. nuoriso-ohjaajan hyvin tuntema nuori, jolloin voi hyödyntää nuoriso-ohjaajan asiantuntijuutta, havaintoja ja huomioita nuoresta. Nuoriso-ohjaaja on saattanut kuulla tai havaita asioita, jotka ovat hyödyksi kriisityön toimenpiteille ja ennen kaikkea nuoren tilanteen normalisoimiselle.

Kriisityötä tekevien tahojen välinen keskustelu on oleellista myös eri toimintojen yhteensovittamiseksi, päällekkäisyyksien välttämiseksi. On tärkeää määritellä, mikä on kunkin toimijan rooli ja tehtävä ja mitkä ovat kunkin resurssit tarvittavien toimien suorittamiseksi. Rovaniemellä on laaja toimijaverkosto, josta löytyy osaamista nuorten kriisitilanteiden selvittämiseen ja tukitoimiin. Seuraavassa kaaviossa on kerrottu eri toimijoiden rooleista nuorten kriiseissä sekä niiden jälkeisissä tukitoimissa:

Taho, yhteystiedot	Missä tilanteessa / asiassa	Erityisosaamisen kuvaus	Toiminnan kuvaus
VANHEMMAT/HUOLTAJAT	Yhteys aina nuoren kriisiä epäiltäessä tai sen sattuessa.	Lähiomainen. Alaikäistä koskevien asioiden juridinen päätäntävalta ja taho, joka pystyy kertomaan tarkemmin ensikäden tietoa nuoren elämään liittyvistä asioista.	Vanhempien kanssa käydään läpi tilanteeseen liittyviä asioita. Tavoitteena tiedon saaminen ja sen välittäminen asian ratkaisemiseksi. Vanhemmat määrittelevät, mitä asioita heidän lapsestaan/hänen tapahtumistaan voidaan tiedottaa yleisesti esim. koulussa ja nuorisotiloissa.
POLIISI	Onnettomuuksiin, lainsäädäntöön, tilanneselvityksiin, rikoksiin ja uhkatilanteisiin liittyvät ja niitä ennaltaehkäisevät sekä selvittävät toimenpiteet. Konsultaatiot em. asioihin liittyen.	Toteuttaa Suomen lakiin, järjestyksen ylläpitoon ja rikosasioiden ehkäisemiseen ja niiden selvittämiseen liittyviä toimia. Toimii viranomaisvaltuuksin, esim. kiinniotto-oikeus.	Poliisi tekee yhteydenoton jälkeen tilanneselvityksen/ tutkinnan ja etenee viranomaistahona tilanteen vaatimalla tavalla. Poliisi puuttuu myös erilaisiin järjestyshäiriö-, turvallisuus- ja uhkatekijöihin.

KOULU	Kriisiin viittaavat asiat, jotka koskettavat koulun oppilasta/oppilaita: Vaikeudet koulunkäynnissä, koulukiusaaminen, kotitilanteet, ristiriitatilanteet ihmissuhteissa tai ongelmat oppilaan kasvuun- ja kehitykseen liittyen.	Keskeinen toimija ja vaikuttava ympäristö nuorelle. Kasvatuksellinen näkökulma ja osaamista myös kouluterveydenhoidon ja koulukuraattorin toimesta, joilta saa apua kriisitilanteiden havaitsemisessa, käsittelyssä ja niiden ehkäisyssä. Kuraattorin keskusteluapu nuoren kanssa. Kuraattori tekee tilanteen mukaista yhteistyötä opettajien, perheen, kouluterveydenhoitajan, viranomaisten ja muiden oppilaan elämään vaikuttavien tahojen kanssa. Koulun hyvinvointiryhmässä käsitellään koko kouluyhteisön asioita ja erilaisia haasteellisia tilanteita ratkaisukeskeisesti. Koulu on myös laajamittaisen tiedottamisen mahdollistaja (esim. Wilma-järjestelmä), mikäli sellaiseen on lupa ja tarvetta.	Koulun oppilaan ollessa kriisitilanteessa tehdään ilmoitus koulun rehtorille tai koulukuraattorille, joka on ehkäisevään lastensuojelutyöhön erikoistunut koulun sosiaalityöntekijä. Kuraattori toimii yhteishenkilönä kouluyhteisön hyvinvointiin, toiminnan tukemiseen sekä kotien ja koulun väliseen yhteistyön liittyvissä asioissa. Koulu järjestää oppilaille riittävän tuen ja ohjauksen sekä muut tarpeelliset toimet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi.
SOSIAALI-PALVELUT/ SOSIAALI-PÄIVYSTYS	Lastensuojeluun, perhekriiseihin, perheväkivaltaan, elämäntilanteen, mielenterveyteen tai päihteisiin liittyvä kiireellinen apu. Toimii kiireellisesti myös vaara- ja uhkatilanteissa sekä onnettomuuksissa.	Sosiaalityön toimenpiteisiin liittyvä ammattitoimija, jolla on lainvoimainen mahdollisuus tehdä sosiaalitoimenpiteitä, esim. lastensuojelupäätöksiä, huostaanottopäätöksiä ja päätöksiä sosiaalityön, esim. perhetyön ja tukipalveluihin liittyvien jatkotoimien osalta.	Sosiaalipäivystys hoitaa tiedon saatuaan sosiaalityön tehtäviin kuuluvat kiireelliset tilanteet, jotka vaativat välittömiä sosiaaliviranomaisen toimenpiteitä. Sosiaalipalvelukeskus jatkaa jatkotoimenpiteiden osalta yhdessä yhteistyötahojen kanssa.
LAPIN NUORISO-ASEMA ROMPPU JA TERVEYS- JA NEUVONTA-PISTE POMPPU	Päihdehuollon avopalveluyksikkö alle 25-vuotiaille loppilaisille nuorille ja heidän läheisilleen. Palvelut on tarkoitettu kenelle tahansa nuorelle, joka on huolissaan omasta tai vanhempiensa päihteidenkäytöstä tai pelaamisesta. Romppuun voivat ottaa yhteyttä myös nuoren	Päihteisiin liittyvä klinikkatyö, ehkäisevä päihdetyö ja hoitoonohjaus. Koulutus- luento- ja konsultaatiopalvelut muille toimijoille. Nuorten parissa tehtävän päihde- ja huumetyön kehittäminen sekä asiantuntijana toimiminen Lapin moniammatillisessa yhteistyöverkostossa. Terveysneuvonta, C-hepatiitti- ja HIV-pikatestaus, pistosvälineiden vaihto, keskusteluapu sekä palveluihin ohjaus ja saattaminen. Poliisiviranomaisen ohjaamat	Asemalle hakeudutaan ajanvarauksen kautta tai kiireellisesti ilman ajanvarausta suoraan päivystysvastaanotolle. Lähetettä ei tarvita. Toimet tehdään luottamuksellisesti, vapaaehtoisuuteen perustuen ja asiakkaalle maksuttomasti. Ajanvarauspoliklinikalla nuorella ja hänen läheisillään on mahdollisuus tuen- ja hoidontarpeen arviointeihin, terapeuttiin ja hoidollisiin keskusteluihin, verkostojen kanssa tehtävään työhön, ilmaisulliseen terapiaan (taide- ja valokuvaterapia), intialaiseen päähierontaan ja korva-

	läheiset, lasten ja nuorten parissa toimivat henkilöt sekä viranomaiset, joilla on huolta nuoren päihteiden käytöstä ja hyvinvoinnista. Kaikenikäisille päihteidenkäyttäjille käytössä terveys- ja sosiaalineuvontapiste Pomppu.	ajokorttiseurannat. Yhdyskuntapalvelun päihdetunnit alle 25-vuotiaille (yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa). HSS- eli hoito syytteen sijaan - jaksot ensimmäistä kertaa huumausaineen käyttörikoksesta kiinnijääneille nuorille (poliisin ohjaamina).	akupunktioon (muun hoidon tukena), ryhmätoimintaan, päihdeseuloihin, terveys- ja seksuaalineuvontaan ja yleiseen neuvontaan ja ohjaukseen. Tarvittaessa palveluihin kuuluu myös ympärivuorokautisen, laitolosuhteissa tapahtuvan vieroituksen, katkaisun ja kuntoutuksen suunnittelu sekä hoitoonohjaus yhteistyössä vastaanottavan hoitopaikan kanssa.
LKS/ TERVEYS- KESKUS PALVELUT	Terveyspalveluihin liittyvät toimenpiteet, ensiapu/ensihoido, potilassiirrot, akuutti ja pidempikestoinen sairaalahoido, vammojen/ruuhjeiden hoito, terveyden seuranta, seulonta, verikokeet, laboratoriopalvelut, reseptienuusinta ja lääkeresepit, akuutti psykiatria ja jatkohoitoon ohjaus.	Lääketieteellinen, hoidollinen ja lääkinnällinen apu sekä psykiatriapalvelut.	Lapin sairaanhoitopiiri järjestää omana toimintanaan jäsenkuntiansa ensihoitopalvelut. Ensihoitokeskus koordinoi palvelunsa ja vastaa palvelutasopäätöksen toteutumisesta sairaanhoitopiirin alueella. Vastaa potilaan kuljettamisesta tarkoituksenmukaisimpaan terveydenhuollon yksikköön. Ensihoitopalvelut sisältävät valmiussuunnittelun ja suuronnettomuusvalmiuden. Psykiatrian klinikan suljettu vastaanotto-osasto (Akuuttiosasto), vastaanottaa, tutkii ja hoitaa henkilöitä, joilla on vakava mielenterveyshäiriö. Osasto vastaanottaa läheteellä tulevia potilaita ympärivuorokautisesti. Hoitoon otetaan psykoottistasoisesti sairastuneita, masentuneita, itsemurhariskissä tai muussa vaikeassa elämän kriisissä olevia. Osastolla hoidetaan myös alkoholin, lääkkeiden tai huumeiden käytöstä syntyneitä ongelmia. Hoidon tarpeen kartoitus ja yhteistyö omahoitajan, moniammatillisen työryhmän, perheen sekä jatkohoitopaikan ja kotikunnan terveys- ja sosiaalitoimen kanssa. Osastolta siirrytään jatkohoitoon joko psykiatrian klinikan toisille osastoille tai kotikuntaan avohoitoon. Akuuttitiimi tarjoaa kiireellistä erikoistason psykiatrista avohoittoa 24/7. Tiimi tekee hoidon arvioita ja tarvittaessa ohjaa jatkohoitoon matalalla kynnyksellä.

PSYKO-TERAPIA-PALVELUT (JULKISET ESIM. LAPIN SAIRAAN-HOITOPIIRI JA YKSITYISET PALVELUN-TUOTTAJAT)	Kun psyykkiset ongelmat aiheuttavat nuorelle kärsimystä, mm. masennusta, pelkoja, unihäiriötä ja ihmissuhdeongelmia, toipumista edesauttaa psykologin konsultaatio, ammattimainen keskusteluapu ja uudet näkökulmat.	Psykoterapia keskittyy psyykkisiin vaikeuksiin psykologisin menetelmin ja sen avulla nuori voi saada parempaa ymmärrystä itseään kohtaan ja voi oppia näkemään yhteyksiä menneisyyden ja nykyhetken asioiden välillä selvittääkseen kriisitilanteesta eteenpäin.	Nuoren kriisitilanne ja psykoterapian tarve selvitetään psykiatrian erikoislääkärin toimesta. Mikäli kuntoutustarve havaitaan, psykiatrian erikoislääkäri tekee asiasta hoitolähteen. Kela tukee psykoterapiaa kuntoutuksena psykiatrian erikoislääkärin B-lausunnon ja oman hakemuksen perusteella. Psykoterapian kesto määritellään tapauskohtaisesti jo muutamasta konsultaatiokerrasta pitempikajoiseen tukeen.
TYÖTYÖ-TERVEYS-HUOLTO/OPISKELIJA-TERVEYS-HUOLTO	Ehkäisevä työterveyshuolto, kun työntekijä havaitsee fyysisiä tai psyykkisiä terveydellisiä ongelmia. Lisäksi työnantajasta riippuen palvelu voi kattaa yleislääkäritasoisien sairaanhoidon. Työterveyshuolto järjestää myös tarvittaessa työnohjausta sekä mm. tilanteen jälkipuinnin.	Työterveyshuolto tuottaa palveluita, jotka tähtäävät työntekijän hyvinvointiin koko työuran ajan. Keskiössä on työntekijän sairauksien ennaltaehkäisy ja niiden oikeanlainen hoito. Työterveyshuolto voi vastata nuoren tarpeeseen hänen työpaikkansa kautta, mutta myös nuorisopalvelujen työntekijät saavat omasta työterveys-huollostaan tarvittaessa terveydenhoitajan, sairaanhoitajan tai lääkärin palveluita joko suoraan tai lähetteellä tilanteen mukaan.	Työssä käyvä nuori hakeutuu (tai hänet ohjeistetaan) oman työ- tai opiskelija-terveyspalvelunsa vastaanotolle ajanvarauksen kautta. Hoitaja tekee hoitotarvearvion ja tekee tarvittaessa jatkolähteen lääkärille tai erikoislääkärille. Samalla tavalla työntekijä hakeutuu oman työterveyshuollon palveluiden piiriin hoidon tarpeen arvioimiseksi. Työnohjauksen ja muut vastaavat tukipalvelut työterveyshuollon kanssa sopii työnantaja.
ROVANIEMEN SEURAKUNTA	Kun tarvitaan näkökulmia, henkistä tukea ja keskustelu-apua joko yksilö, perhe- tai ryhmätasolla.	Henkisen työn ammattitaho, joka tarjoaa keskusteluapua ja tukea elämän solmukohdissa. Perheasiain neuvottelukeskuksessa tarjotaan keskusteluapua parisuhteen, perheen ja ihmisen henkilökohtaisen elämän kysymyksissä. Palvelut ovat maksuttomia.	Nuori voi hakeutua omatoimisesti seurakunnan tuen, keskustelu- ja henkisenavun piiriin. Tapaamiseen voi varata ajan tai tukea voi saada myös puhelimitse tai chat-palvelun kautta. Keskustelut ovat luottamuksellisia. Seurakunnan työntekijät (diakonit, papit, nuoriso-ohjaajat) ovat tarvittaessa mukana myös erilaisissa ryhmää koskettavissa kriiseissä antamassa henkistä tukea riippumatta siitä, kuuluuko avun tarvitsija seurakuntaan vai ei.
SPR LAPIN PIIRI	Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (VAPEPA), kaveri- ja ystävätoiminta, henkisen tuen ryhmä.	Tehtäviinsä koulutetut vapaaehtoiset etsivät kadonnutta maastosta, antavat loukkaantuneelle ensiapua, järjestävät kotinsa menettäneille majoitusta ja vaatteita, evakuoivat ihmisiä ja antavat järkyttyneelle uhrille henkistä tukea. SPR tarjoaa tukea myös ystäväpalvelun	Vapaaehtoinen pelastuspalvelu aktivoituu tarpeen vaatiessa viranomaisen pyynnöstä. Yleisin tilanne on kadonneen ihmisen etsintä. Vapepa voidaan hälyttää apuun myös esimerkiksi suurissa liikenneonnettomuuksissa, tulvissa, ympäristö-onnettomuuksissa tai tulipaloissa. Ystävä- ja kaveripalvelu on

		muodossa kaikenikäisille ja kaveritoiminta on suunnattu 13-29 – vuotiaille nuorille. Näiden kautta voi kokoontua säännöllisesti viettämään aikaa yhdessä ja harrastamaan.	kaikille avointa, maksutonta ja mukaan voi ilmoittua milloin vain.
LAPIN ENSI- JA TURVAKOTI	Kun tarvitaan apua kriisi-, suru- ja perheasioissa tai turvakotia.	Monipuoliset ja kattavat palvelut erilaisten ihmissuhde ja kriisiasioiden selvittämiseen ja niistä selviämiseen. Turvakoti antaa tarvittaessa väliaikaisen majoituspaikan tilanteesta selviämiseksi. Apu ja tuki perustuvat myötätuntoiseen kohtaamiseen ja avun hakijan tilanteen kartoittamiseen sekä voimavarojen vahvistamiseen. Erilaisia keskusteluryhmiä pitempiketoiseen asioiden käsittelyyn ja niiden yli pääsemiseen. Tukipalvelut myös verkossa toimien suojatussa yhteydessä.	Kriisikeskukseen otetaan yhteyttä kun nuori, perhe tai hänen läheisensä tarvitsevat tukea traumaattisen tapahtuman tai erilaisten elämänkriisien kohdatessa. Paikalle hakeudutaan joko ajanvarauksella tai akuuteissa tilanteissa ilman ajanvarausta. Yksilö-, pari- ja ryhmäkeskustelut 1-5 kertaa ajanvarauksella. Yksilö-, pari- ja ryhmäkeskustelut luottamuksella, maksutta, joustavasti, myös nimettömänä. Läheteitä ei tarvita. Itsemurhan kautta läheisensä menettäneiden vertaistukiryhmä on henkilöille, joiden läheinen on kuollut itsemurhan kautta. Turvakotiin voi hakeutua mihin vuorokauden aikaan tahansa. Turvakoti on tarkoitettu kaikille perhe- tai lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille, jotka tarvitsevat apua ja tukea tilanteesta selviämiseen sekä väliaikaisen asuinpaikan. Myös pelkkä väkivallan pelko tai uhka on riittävä syy hakeutua turvakotiin. Palvelu on asiakkaalle maksuton. Turvakodista on mahdollista saada neuvontaa myös puhelimitse.
NUORTEN YSTÄVÄT RY	Mielenterveyteen liittyvät kuntoutuspalvelut, vertaistuki, toimintaterapia, sijaishuolto.	Pystyy tarjoamaan Rovaniemellä sijaishuoltopalvelua (Hiekkarinne, Rovarinne, Komsio) sijaishuoltoyksiköissä 13-17-vuotiaille nuorille. Yksikköihin otetaan myös kiireellistä sijoitusta tarvitsevia lapsia ja nuoria. Nuorten Ystävät voi yhdessä yhteistyöverkoston kanssa järjestää mielenterveyskuntoutujien palveluita sekä elämäntilanteen ja työllistymisen tukipalveluita.	Tarvittaessa nuorten sijoitus sijaishuoltoyksikköön tehdään sosiaalitoimen toimenpiteenä nuorten elämäntilanteen ja yksilöllisten hoito- ja kasvatussuunnitelmien mukaisesti. Sijaishuollon lisäksi tarjotaan tarpeen mukaan monipuolisesti lastensuojelun avo- ja jälkihuollon palveluja lapsille, nuorille ja heidän perheilleen. Nuorten Ystävien Klubitalo Roihulan kautta osatyökykyisille nuorille annetaan moniammatillisesti vertaistukea arkeen ja keinoja työllistymiseen. Toimintaterapiassa nuorta kuntoutetaan yksilö- tai ryhmämuotoisesti yhteistyössä toimintaterapeutin, nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa. Toimintaterapia voi sisältää ohjausta myös kotona ja koulussa.

ROVALAN NUORET/ TYTTÖJEN TALO	Tytöille luottamuksellista ja kahdenkeskistä aikuista keskusteluapua mieltä painavissa asioissa. Toimintaa yksin tai yhdessä. Vakauttavaa apua seksuaaliväkivaltaa kohdanneille tytöille ja nuorille naisille.	Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö 12-28 -vuotiaille tytöille ja nuorille naisille sekä tyttöyttä ja naiseutta pohtiville. Toiminnassa korostuu stereotyyppioista ja ennakkoluuloista vapaan, aidon kohtaamisen mahdollistaminen. Vakauttavaa apua 13-29-vuotiaille tytöille ja nuorille naisille, joilla on kokemus seksuaaliväkivalta.	Tytöiden Talolla voi viettää vapaa-aikaa, kokeilla itseä kiinnostavia asioita ja harrastaa yksin tai yhdessä. Keskustelujen kautta nuorelle mahdollistetaan omana itsenään kuulluksi ja nähdäksi tuleminen, hänen kasvuaan tukien. Talolla järjestetään avointa toimintaa sekä suljettuja vuorovaikutteisia ryhmiä. Muita toimintamuotoja ovat yksilöohjaus, teemalliset tapahtumat, toiminnalliset tutustumiset ja yhteisövierailut. Seksuaaliväkivaltaa kohdanneille tuki on yksilö- ja ryhmämuotoista ammatillista tukea. Palvelu on maksutonta, luottamuksellista ja matalakynnyksistä.
MLL LAPIN PIIRI	Monialaista apua ja tukea rovaniemeläisille lapsiperheille.	MLL:n Lapin piiri on rovaniemeläisten lapsiperheiden auttaja arjessa yhdessä alueensa kuntien ja paikallisyhdistysten kanssa sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden asioiden asiantuntija ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Piiri tekee tiivistä yhteistyötä Lapin kuntien ja useiden järjestöjen kanssa.	Toimintamuotoja ovat muun muassa lastenhoitotoiminta, ammatilliset perhepalvelut, nuorisotyö, mediakasvatus, vertaistoiminta, kerhot, vanhempainillat ja monipuolinen koulutus. Nuortennettipalvelu, jossa aihealueina ovat seurustelu, seksuaalisuus, kaverisuhteet, kiusaaminen ja päihteet. Lasten ja nuorten puhelimen ja nettipalvelun kautta voi keskustella ja jakaa mietittyjä asioita. Vastaajat ovat vaitiolovelvollisia aikuisia ja puhelut ovat ilmaisia ja anonyymeja. Nettikirjepalveluun voi kirjoittaa viestin milloin vain ja vastauksen saa noin kolmessa päivässä. Myös MLL chat-palvelu on käytössä.
ROVANIEMEN OHJAAMO	Alle 30-vuotiaiden nuorten yksilöllinen ja kokonaisvaltainen palveluohjaus.	Monialaista osaamista yhdistävä työote ja valmentava palveluohjaus, jossa nuorta palvellaan tavoitteellisesti ja kokonaisvaltaisesti häntä kuunnellen, kunnioittaen ja kannustaen. Monitoimijainen ja -menetelmällinen palvelumalli, jota ohjaamossa koordinoidaan ja jalkautetaan yli sektorirajojen.	Alle 30-vuotiaat rovaniemeläiset saavat tarvitsemansa palvelut yhdestä paikasta ilman ajanvarausta. Palvelumallissa otetaan huomioon ne nykyiset palvelut mitä nuorille on saatavilla. Työntekijä on nuoren tukena selvittämässä asioita. Pääpaino on tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluissa, mutta tarjolla on myös yksilöllistä ohjausta. Asiakastyössä voidaan ottaa myös nuoren vanhemmat, kaverit ja huoltajat tiiviisti yhteistyöhön mukaan. Ohjaamossa tehdään yhteistyötä laajassa verkostossa muun muassa TE-palvelujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen, etsivän nuorisotyön ja oppilaitosten kanssa.

4.11. Johtaminen

4.11.1. Johtaminen normaalioloissa

Rovaniemen nuorisopalvelut kuuluvat sivistyspalveluiden toimialaan, jota johtaa sivistyspalveluiden johtaja. Sivistyspalveluiden alla toimivaa vapaa-ajan palvelualueetta johtaa palvelualuepäällikkö. Nuorisopalveluiden johtamisesta vastaa nuorisopalveluiden esimies, jonka alaisia ovat nuorisopalveluiden henkilökuntaan kuuluvat työntekijät.

Normaaliolojen johtamisjärjestelmässä asiat valmistellaan palvelualuekohtaisesti, jolloin palvelualuepäällikkö tekee päätöksen tai esityksen valmistelun perusteella tai edelleen delegoi päätöksenteon hallinto- ja johtosäännön sekä delegointimatriisin mukaisesti. Nuorisopalveluiden esimies vastaa toiminnasta päätösten mukaisesti. Palvelualuepäällikkö sekä nuorisopalvelut toteuttavat yhteistyötä sekä oman organisaation että muiden organisaatioiden viranomaisten kanssa.

4.11.2. Johtaminen häiriötilanteessa ja poikkeusoloissa

Häiriötilanteissa nuorisopalveluiden johtamisjärjestelmä on rakenteeltaan sama kuin normaalioloissa. Vakavassa häiriötilanteessa tai poikkeusoloissa nuorisopalveluiden henkilökunnan tehtävät jaetaan häiriötilanteen mukaisesti uudelleen. Yhteistyötä muihin viranomaistahoihin tehostetaan tilanteen mukaisesti. Häiriö- tai uhkatilanteessa noudatetaan viranomaistahojen ohjeistusta.

Nuorisopalveluita koskevassa vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa toiminnan linjaukset määrittää sivistyspalveluiden toimialajohtaja yhdessä palvelualuepäällikön kanssa konsultoiden viranomaisia ja kaupungin turvallisuuspäällikköä. Käytännön toiminnan koordinoinnista nuorisopalveluissa vastaa nuorisopalveluiden esimies. Ohjeistetusta toteutuksesta vastaavat toimipisteiden työntekijät.

4.11.3. Henkilöstöä koskevat asiat

Työnjako kriisitilanteissa on hyvin tilannekohtainen. Pienemmät kriisitilanteet voidaan hoitaa ilman kriisiryhmän kokoontumista, mutta vakavammissa tapauksissa kriisiryhmä määrittelee henkilöstön tehtävät ja sitä, kuinka suurta osaa henkilöstöstä tehtävät koskevat.

Nuorisopalveluiden kriisitilanteissa keskiössä ovat ohjaajat, nuorisopalveluiden esimies ja kriisiryhmä. Harvoin kriisi ja sen vaatimat tehostetun nuorisotyön toimenpiteet koskevat suoraan kaikkia nuorisotyöntekijöitä, joten muiden työntekijöiden tehtävänä on pienemmissä kriisitilanteissa huolehtia nuorisotyön perustoiminnoista tarvittavan ajan. Mikäli kriisitilanne on laaja ja vaarantaa nuorten tai henkilöstön turvallisuuden, perustoiminnot keskeytetään kokonaan ja keskitytään tilanteen normalisoimiseen. Tehostetun nuorisotyön toimenpiteet voivat vaatia koko henkilöstön työn uudelleen organisoimista ja työajallisia poikkeamia. Työaika- ja työvuoromuutokset määritellään tapauskohtaisesti esimiehen ja lähiesimiehen toimesta.

Vakavan kriisitilanteen jälkeen työntekijöiden voimavarat voivat olla koetuksella pitkäänkin tehostetun nuorisotyön toimien jälkeen, jolloin henkilöstöä tuetaan esim. työnohjauksella, keskusteluilla ja huolehtimalla riittävän levon mahdollisuudesta. Työterveyspalvelun kautta on myös mahdollisuus järjestää ammattimaista keskusteluapua ja kriisin jälkeisen jälkipuinnin. Tilannetta seurataan myös jälkeenpäin.

Sijaisjärjestelyt tehdään siten, että esim. pidemmät loma-ajat tehdään vuorottelua noudattaen, jolloin tehostetun nuorisotyön toimenpiteisiin on käytettävissä riittävästi henkilöstöresursseja.

Tehostetun nuorisotyön valmiussuunnittelu on ensisijaisesti kriisiryhmän tehtävä, mutta myös henkilöstöä kuullaan tässä asiassa. Suunnittelulle varataan tarpeen mukaan yhteistä aikaa yhteisten suunnittelupäivien tai viikkopalaverien yhteydessä. Näissä foorumeissa on tasapuolinen mahdollisuus tuoda esille asioita, joita tehostetussa nuorisotyössä tulisi huomioida. Kriisivalmiusryhmän tehtävänä on myös tarjota henkilöstölle koulutusta ja tietoa kriisivalmiuden ylläpitämiseen.

Nuorisopalveluiden kriisivalmiusryhmän yksi työntekijä on mukana valtakunnallisessa nuorisotyön valmiusverkostossa. Valmiusverkoston kokoontumissa saatu ajankohtainen tieto tuodaan henkilöstölle tiedoksi ja tarvittaessa päivitetään osaksi omaa tehostetun nuorisotyön valmiussuunnittelua. Valmiita, hyväksi havaittuja toimintamalleja ja materiaalipaketteja hyödynnetään nuorisopalvelujen valmiussuunnittelussa.

Kriisitilanteen jälkeen tehostetun nuorisotyön toimet lopetetaan, kun niille ei ole enää tarvetta. Tässä vaiheessa asia on selvitetty ja käsitelty tai se on siirretty toisen tahon toimenpiteiden piiriin. Liian pitkään jatkunut tehostettu toiminta voi jopa aiheuttaa negatiivisia piirteitä, kuten tapahtuneen ylikorostamista ja lietsomista. Tilanteen jatkoseurannan osalta toimitaan tilanteen mukaan hienovaraisesti, mutta ei palata tarpeettoman voimakkaasti tapahtumiin. Jälkipuinti ja avoin asioista puhuminen ovat kuitenkin välttämättömiä, jotta tilanne saadaan normalisoitua. Yhteinen tapahtuman jälkipuinti eli debriefing on tarkoitettu kaikille työntekijöille. Jälkipuinti on koulutettujen henkilöiden ohjaama ryhmäkokous, jossa pyritään purkamaan psyykkisesti rasittavia, traumaaja aiheuttavia tilanteita. Jälkipuinnin tarkoitus on helpottaa tapahtuman jälkeistä ahdistusta ja ennaltaehkäistä myöhempiä stressireaktioita. Istunnon tavoitteena on saada osalliset kantamaan yhdessä traumaattisen tilanteen vaikutukset sekä tukemaan toinen toisiaan. Jälkipuinti myös edistää ja nopeuttaa normaaliin työrytmiin paluuta. Nuorisopalveluiden jälkipuinnin toteuttajan on työterveyshuolto.

Purkukokous eli defusing on asian purkamista, vaarattomaksi tekemistä ja tilanteen haittojen aiheuttamien haittojen lieventämistä. Purkukokous eroaa jälkipuinnista (debriefing-menetelmästä) siten, ettei se vaadi ulkopuolisia asiantuntijoita, on tarkoitettu yhdessä työskenteleville ammattiryhmille, on lyhytkestoinen, eikä noudata jälkipuintiin verrattavaa rakennetta. Purkukokous toteutetaan ryhmäprosessina, jossa asianosaiset / auttajat itse

purkavat kokemuksiaan psyykkisesti kuormittavasta tilanteesta. Siinä auttajat auttavat itseään ja toisiaan. Johto järjestää tilanteen purkukokouksen noudattaen seuraavia periaatteita:

- Lyhyt johdanto : Tarkoitus.
- Läpikäynti : Faktat, ajatukset ja tunteet tapahtuneeseen liittyen.
- Informaatio: Yhteenveto, normalisointi , hallinto, jatko.
- Istunto pidetään nopeasti järkyttävän tilanteen jälkeen.
- Istunto kestää 20 – 45 min.
- Vetäjä / koollekutsuja on esimies tai valitaan ryhmän keskuudesta.
- Keskustellaan, rohkaistaan puhumaan, kaikille mahdollisuus puhua.
- Ei sovelleta hierarkiaa.
- Muistetaan luottamuksellisuus.
- Kartoitetaan lisäavun tarve.
- Eri auttajaryhmille voidaan pitää oma purkutilanne.

4.12. Kriisiviestintä

Kriisitilanteen tapahduttua arvioidaan, onko tilanteesta tarpeen tiedottaa, miten ja kuinka laajasti? On selvää, että etenkin vakavissa kriisitilanteissa moni haluaa ja tarvitsee tietoa. Mitä ja miten tilanteesta kerrotaan henkilökunnalle? Entä nuorille, nuorten kodeille, yhteistyökumppaneille, yhteisölle jne.? Entä medialle?

Häiriötilanteessa sekä poikkeusoloissa nuorisopalveluissa noudatetaan kaupungin häiriötilanteiden viestintäsuunnitelmaa. Kaupungin laajamittaisesta viestinnästä vastaa viestintäyksikkö viranomaisten vahvistamien lausuntojen mukaisesti. Viestinnästä nuorisopalveluissa sekä yksiköiden välillä vastaavat toimialajohtaja, palvelualuepäällikkö ja nuorisopalveluiden esimies. Ensikäden tieto nuorisopalveluiden toimipisteissä tapahtuneista asioista tulee johdolle toimipisteiden työntekijöiltä.

Riittävä tilannekuva muodostuu viranomaisten, turvallisuuspäällikön, eri toimipisteiden, toimialojen ja palvelualueiden välisestä viestinnästä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että poikkeusoloissa yksittäiset työntekijät eivät anna mediaan julkaistavaksi mitään lausuntoja omiin

Kriisiviestintään kuuluu kolme vaihetta:

1. **Varautumiseen** kuuluu kriisiviestintäsuunnitelman tai -ohjeiden tekeminen, eli sovitaan kuka vastaa mistäkin ja miten viestintä hoidetaan.
2. **Viestintä** kriisin aikana. Toimitaan suunnitelman mukaan ja jokainen tietää oman osuutensa.
3. **Jälkihoito.** Kriisin jälkeen palataan normaaleihin viestintäkäytäntöihin niin pian kuin mahdollista. On tärkeää arvioida, mikä kriisi- viestinnässä onnistui ja mikä ei. Arvioinnin perusteella tehdään tarvittavat muutokset kriisiviestintä-suunnitelmaan.

näkemyksiinsä pohjautuen. Julkisesti kerrottavat asiat varmennetaan kriisitilanteissa aina ensin viranomaisen toimesta. Kun nuorisopalveluiden esimies tiedottaa kriisitapahtumista ulospäin, se toteutetaan aina yhteistyössä turvallisuuspäällikön, palvelualuepäällikön ja tiedotuspäällikön kanssa. Rikosasioiden osalta tiedotuksen medialle toteuttaa poliisi.

Kriisiviestinnän periaatteet ovat selkeitä, ja ne ovat säilyneet muuttumattomina median muutosten keskellä. Kriisiviestinnän organisointi, valmistautuminen ja oivaltava reagointi tilanteisiin on kaiken perusta. Sisäinen viestintä on myös tärkeä osa kriisitilanteiden tiedonkulkua. Nuorisotyön kriisiviestinnän pääperiaatteena on, että julkisuudessa syntyy oikea mielikuva tilanteesta, että nuorten/nuorisotyön näkökulma ja viestit otetaan huomioon, ja että nuorisotyön toimintaedellytykset turvataan.

Kriisiviestinnän tulee olla **luotettavaa, aktiivista ja avointa** tiedonvälitystä olennaisista asioista. Luotettavuus tarkoittaa oikeita ja riittäviä tietoja, jotta vastaanottajille muodostuisi oikea mielikuva tilanteesta. Aktiivisuus merkitsee aloitteellisuutta ja nopeutta. Nopeus ei kuitenkaan tarkoita hätiköintiä. Se on suunnitteluun, harjoitteluun ja ammattitaitoon perustuvaa valmiutta toimia myös yllättävissä tilanteissa. Avoimuus tarkoittaa mahdollisimman selkeää tiedottamista. Avoimuus ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kriisitilanteessa levitetään kaikki, myös aikaisemmat ongelmat, muiden riepoteltavaksi. Ihmiset asetetaan tiedotuksessa aina omaisuuden edelle.

Pääasiassa kriisitilanteista on syytä tiedottaa niille:

- Joita kriisitilanne koskee.
- Jotka voivat jotenkin vaikuttaa kriisitilanteeseen.
- Jotka ovat osallisia kriisitilanteessa.
- Joiden täytyy saada asiasta tietoa.
- Joista voi olla apua kriisitilanteessa.

Usein pitää myös selvittää, onko tieto jo levinnyt esimerkiksi sosiaalisen median kautta ja tiedottaako joku muu asiasta. On myös tärkeää harkita tiedotuksen laajuus ja ajoitus. Nuorisotyön näkökulmasta kriisiviestinnässä on erityisesti huomioitava nuorten suojeleminen, mikä voi olla sosiaalisen median aikakaudella haastavaa. Sosiaalisessa mediassa sekä oikeat tiedot että huhut leviävät nopeasti ja myös media seuraa sosiaalista mediaa tarkasti. Nuorille on tärkeää järjestää myös medialta rauhoitettuja tiloja. Nuorisopalveluiden kriisiviestinnän yksi tärkeä tehtävä on palvella nuoria. Työnjaon mukainen tiedottaja hoitaa nuorisopalvelukeskuksen kanavien tiedotuksen, pohjautuen samaan tietoon, mitä kaupungin viestinnän virallisessa (viranomaisen vahvistamassa) tiedotteessa on annettu julki. Samassa yhteydessä välitetään tarvittaessa tietoa siitä, mitä tukea nuorille on tilanteessa tarjolla.

4.13. Onnettomuus nuorisotyön piirissä - ohjeet

Alla on koottuna ohjeita toimimiseen erilaisissa vakavissa nuorisotyön piirissä tai läheisyydessä tapahtuvissa onnettomuustilanteissa. Kyseessä voi olla esim. tulipalo, liikenneonnettomuus tai vakava väkivaltatilanne.

Yleisohje toimintaan:

- Hälytä ambulanssi 112
- Aloita ensiapu. Toimi ensiapuohjeen mukaisesti.
- Kutsu muu henkilökunta tarpeen mukaan avuksi.
- Ilmoita esimiehelle tai kriisiryhmälle. He päättävät tilanteen vaatimista tehostetun nuorisotyön toimenpiteistä.
- Vie muut nuoret pois onnettomuuspaikalta. Huolehdi heillä on jokin turvallinen paikka olla yhdessä aikuisen läsnäollessa.
- Kokoa silminnäkijät erilleen ja pidä heistä erityistä huolta.
- Ilmoita huoltajille mahdollisimman pian.
- Tarjoa tukea ja keskustelumahdollisuutta läsnä olleille nuorille. Tarvittaessa kutsu avuksesi tukea, esim. seurakunnan työntekijä.
- Päästä järkyttyneimmät nuoret kotiin vasta aikuisen tai saattajan mukana.
- Tee ja tarvittaessa lähetä kirjallinen viesti koteihin tapahtuneesta.
- Jatka asian jälkipuintia henkilökunnan kanssa.
- Jatka tarvittaessa asian jälkipuintia nuorten kanssa.
- Seuraa asianosaisten vointia.

Yleisohje tulipalon sattuessa:

- Pelasta ja varoita ihmisiä.
- Sammuta lähimmällä alkusammuttimella.
- Hälytä 112.
- Rajoita palo sulkemalla ovet ja ikkunat.
- Hoida tilassa/tilanteessa olevien ohjaus yhteisesti sovitulle kokoontumispaikalle.
- Opasta sammuttajat palopaikalle.

Kun soitat hätäkeskukseen 112:

- Kerro kuka olet.
- Mitä on tapahtunut.
- Missä osoitteessa apua tarvitaan.
- Onko ihmisiä vaarassa.
- Miten paikalle pääsee.
- Toimi annettujen ohjeiden mukaan.
- Sulje puhelin vasta, kun saat luvan.

Muista, että retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet ohjaavat osaltaan käytäntöjä.

Ohjeita järkyttyneen nuoren kohtaamiseen onnettomuuden tapahduttua:

- Varmista että apua on tulossa.
- Esittäydy. Järkyttyneen tulee tietää, missä ominaisuudessa puhut.
- Selvitä, kenen kanssa olet tekemisissä ja mikä on hänen suhteensa tapahtuneeseen.
- Etsi rauhallinen paikka.
- Istu. Raskasta asiaa ei tule kertoa seisten.
- Katsekontakti, kosketus, käsi kädessä: kosketus viestittää turvallisuutta sanoja paremmin.
- Kerro koko totuus suoraan yhdessä lauseessa; voit vaikka toistaa asian.
- Ikävinkin uutinen on helpompi kestää kuin tietämättömyys. Oma rauhallisuutesi luo toiselle turvallisuutta.
- Kuuntele aktiivisesti, esitä kysymyksiä.
- Odota kysymyksiä ja vastaa.
- Huolehdi, ettei järkyttynyt jää yksin. Ohjaa nuori yhteen muiden joukkoon tätä varten järjestettyyn tilaan aikuisen läsnäoloon.
- Jos haluat lohduttaa, älä käytä latteuksia. Silti voi suhtautua realistisen toiveikkaasti.
- Ole rehellinen.
- Pelkkä lähellä olosi auttaa, ilman sanojakin; hiljaisuus voi olla hyvästäkin.
- Ohjaa nuori tarvittaessa ammattimaisen tuen piiriin.

Huomioita nuorten ja vanhempien käyttäytymisestä surussa

Nuoret usein:

- Tukevat ja lohduttavat vanhempia aktiivisesti.
- Varttuvat liian nopeasti, siis ottavat vanhemman roolin, huolehtivat nuoremmista sisaruksista.
- Arvailevat mitä tapahtui.

Vanhemmat usein:

- Aliarvioivat sen, mitä lapset/nuoret ymmärtävät.
- Aliarvioivat nuorten reaktioiden syvyyden ja keston.
- Laiminlyövät tosiasioiden kertomisen.
- Ovat omien reaktioidensa vallassa, joten heidän huomionsa lasten tarpeille on vähentynyt.
- Tulevat ylisuojeleviksi tai laiminlyövät lapsiaan.
- Kokevat vaikeuksia sääntöjen ja kurin ylläpitämisessä.
- Osoittavat lisääntyntä ärtynyttä ja jännittyneisyyttä.

4.14. Kuolemantapaus nuorisotyön piirissä

Ohjeita ja huomioita kuolemantapauksen yhteydessä toimimiseen ja asian käsittelyyn.

Nuoren kuolema

- Nuoren kuolemasta ilmoittaa perheelle pappi, poliisi tai sairaala.
- Tiedon saanut työntekijä informoi esimiestään.
- Esimies on yhteydessä kuolleen nuoren vanhempiin.
- Kunnioitetaan omaisten toiveita ja noudatetaan luottamuksellisuutta.
- Kuolemasta pyritään tiedottamaan yhtenäisesti, avoimesti ja selkeästi.
- Esimies informoi henkilökuntaa, koulua ja mahdollisia muita yhteisöjä.
- Kuolemasta keskustellaan nuorten kanssa.
- Järjestetään hiljainen hetki / pieni tilaisuus kuolleen muistoksi (vainajan valokuva, kynttilä).
- Omaisia muistetaan nuorisotyön toimesta.
- Sovitaan nuorisotoimen edustajien osallistumisesta hautajaisiin.
- Järjestetään henkilökunnalle mahdollisuus jälkipuintiin.

Työntekijän tai muun henkilökuntaan kuuluvan kuolema

- Esimies informoi henkilökuntaa.
- Asiasta kerrotaan nuorille ja tarvittaessa keskustellaan kuolemasta nuorten kanssa.
- Kriisiryhmä keskustelee, tarvitaanko henkilökunnalle ulkopuolista apua.
- Tarjotaan mahdollisuus jälkipuintiin henkilökunnalle.
- Muistaminen: lippu, hiljainen hetki, hautajaiset.

Nuoren tai henkilökunnan jäsenen läheisen kuolema

- Varmista, että tieto on oikea. Älä siirrä asian kertomista.
- Sanoman pitäisi tulla luotetulta henkilöltä.
- Varmista sopiva, häiriötön paikka uutisen kertomiseen.
- Kerro lyhyesti ja rauhallisesti, mitä on tapahtunut.
- Ilmaise myötätuntosi.
- Varaa aikaa. Älä jätä asianomaista yksin. Huolehdi, että hän pääsee läheistensä luo.
- Tiedustele, haluaako hän tai nuoren kyseessä ollessa hänen vanhempansa, että tapahtumasta kerrotaan nuorille/ työyhteisölle / kriisiryhmälle.
- Tiedustele keiden kanssa hän haluaa keskustella.
- Jos henkilön käytöksessä tai ulkonäössä tapahtuu selvä muutos tai olet muuten hänestä huolissasi, ota yhteys kriisiryhmän jäseneseen.
- Jos on vaikea puhua esim. nuoren kanssa asiasta, voit neuvotella kriisiryhmän kanssa.
- Ohjaa nuoria kohtaamaan surutyötä tekevä.
- Tarvittaessa voidaan järjestää yhteinen keskustelutilaisuus.

- Nuorisotyöntekijän on tärkeää olla itse rauhallinen ja tukea nuoria heidän vahvoissa reaktioissaan. Tämä on mahdollista, kun nuorisotyöntekijällä on mahdollisuus käydä tapahtumia ja omia tunteita ensin itse läpi omassa työyhteisössään.

Kysymyksiä, mikäli on tarpeen järjestää erillinen muistotilaisuus

- Keille se on tarkoitettu? Työyhteisölle, nuorille, ryhmälle vai koko yksikölle?
- Yksin vai yhdessä esim. koulun ja/tai seurakunnan kanssa?
- Onko muistotilaisuus avoin myös omaisille?
- Muistotilaisuuden aika ja paikka?
- Tiedottaminen?
- Ketkä osallistuvat hautajaisiin?

4.15. Surevan nuoren kohtaaminen

Nuorisotyöntekijän on hyvä olla yhteydessä kriisin kokeneen nuoren vanhempiin tai huoltajiin ja välittää tieto, että asiaa on käsitelty nuorisotyön parissa. Vanhempia voi kannustaa puhumaan asiasta kotona ja käsittelemään tunteita yhdessä. Nuori ja vanhemmat voivat tehdä yhdessä jotakin omaisten hyväksi, esimerkiksi käydä kaupassa tai valmistaa ruokaa. On tärkeää luoda turvallinen ilmapiiri, jolloin tuntuu, että asioista ja tunteista on lupa puhua yhdessä.

Kriisivalmiussuunnitelman perehdytysmateriaalin "Kriisin ja surun kohdanneen nuoren tukeminen" -osiossa on kerrottu tarkemmin kriisin tai surun kokeneen nuoren kohtaamisesta.

Vihjeitä auttamiseen – keskustelu ja läsnäolo:

- Keskustele nuoren kanssa, jota suru on kohdannut.
- Keskustele avoimesti ja kunnioittavasti.
- Varaa aikaa.
- Suhtaudu myönteisesti kysymyksiin ja keskusteluun.
- Valmistaudu siihen, että keskustelu saattaa olla lyhyt.
- Näytä omat tunteesi ja rohkaise tunteiden käsittelyä.
- Ole järkevä, älä tunkeileva. Älä tuomitse.
- Kunnioita kaikkia heidän mielialojaan ja tunteitaan.
- Muista, että suru on ainutlaatuinen ja yksilöllinen kokemus.
- Kuuntele, mitä nuori haluaa.
- Lohduta mielellään tavalla, joka tulee luonnostaan.
- Tunnista ja auta nuorta tiedostamaan jo olemassa olevat vahvuudet ja selviytymiskeinot.
- Ole vilpitön ja rehellinen, älä salaile totuutta.
- Käytä riittävästi aikaa asian käsittelyyn ja sovi mahdollisista lisätoimenpiteistä.
- Anna nuorelle tarvittaessa mahdollisuus soittaa kotiin.
- Älä kiirehdi – surun tie voi olla pitkä.
- Kannusta nuorta ilmaisemaan tunteita kirjoittamalla, taiteen, musiikin avulla.

- Vahvista todellisia muistoja ja vahvista myönteisiä muistelurituaaleja. Nuoret surevat usein yhdessä, ja yhteiset rituaalit ovat heille tärkeitä.
- Älä unohda parasta ystävää – ota huomioon hänen reaktionsa. Auttaja tarvitsee myös itse apua.
- Yritä saada nuoret nopeasti kouluun – rutiinit ovat pelkästään hyväksi.
- Tarkkaile käytöstä ja fyysisiä merkkejä, etsi lisäapua jos on tarvetta.
- Jatka yhteydenpitoa kotiin normaalisti.

4.16. Onnettomuus muualla / koskettava kriisitilanne muualla

Kun havaittu nuorten reagointia laajasti koskettavaan kriisiin:

- Ota selville tosiasiat.
- Informoi esimies, muu henkilökunta ja yhteistyötahot tapahtuneesta ja reaktioista.
- Sovi mahdollisesti tarvittavista toimenpiteistä (esim. keskustelutilaisuus) asian käsittelemiseksi.
- Lähetä tietoa kotiin tapahtuneesta ja mahdollisista reaktioista.
- Palataan arkeen, normaaliin toimintaan mahdollisimman pian.

Seurataan tilanteen kehittymistä ja varaudutaan mahdollisiin jatkotoimiin. Nuoria vahvasti koskettava onnettomuustilanne tai muu kriisitilanne voi olla tapahtunut aivan jossain muualla – jopa ulkomailla. Jollakulla voi olla tuttuja, ystäviä tai perheenjäseniä mukana tapahtuneessa. Vaikka tuttuja ei tapahtumassa olisi ollutkaan, niin tapahtunut voi olla luonteeltaan sellainen, että nuorten tai jonkun nuorten yhteisön on helppo samastua tapahtuneeseen ja sen uhreihin – erityisesti jos kyseessä on median vahvasti uutisoima järkyttävä tapahtuma.

Nuorisotyön tulee seurata tarkasti nuorten reaktioita, jos jokin muualla sattuneen tapahtuman jälkeen nousee esiin jotain poikkeavaa käyttäytymistä. Tapahtuneella voi olla jokin välillinen tai suora kosketuspinta johonkin nuoreen tai nuorten joukkoon. Tapahtuma otetaan puheeksi nuorten kanssa ja kuulostellaan sen herättämiä tunteita ja ajatuksia. Nuorilla tulee olla tarjolla mahdollisuus käsitellä asiaa kahden kesken aikuisen kanssa tai laajemmassa ryhmässä. Tärkeää on myös estää tilanteen koskettamien nuorten jääminen yksin. Aikuisen huomio ja läsnäolo on tällaisissa tilanteissa tärkeää, sillä laajasti koskettavien tapahtumien ympärillä syntyy usein sosiaalisessa mediassa turhaa lietsontaa, joka voi pahentaa tilannetta ja sen seuraamuksia. Näiden tilanteiden käsittelyssä on aina syytä harkita tarkoin, kuinka vältetään huhujen leviäminen ja toisaalta ei luoda otollisia tilanteita kokemushakuisten nuorten mukana elämisen ilmaisille.

Laajasti nuoria koskettavan kollektiivisen kriisin yhteydessä on huomioitava, että jonkun nuoren viehtyminen väkivaltaan, väkivallan ihailu tai väkivaltainen käyttäytyminen voivat kertoa traumareaktiosta, jossa nuori samaistuu väkivallan tekijään ja altistaa väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Tällöin tulee välittää viestiä siitä, että perättömien uhkausten tekeminen tai vaaralla vihjaileminen on rangaistavaa ja myös yhteisössä tuomittavaa. Uhkailevan nuoren

ympäri on välittömästi rakennettava suojaverkko, joka suojaa sekä häntä itseään että ympäristöä. Nuoren tulisi saada sekä lähimpiensä tukea, psykiatrasta apua että poliisin tuomaa ulkoista realiteettia väkivallan merkityksestä.

Ennaltaehkäisyn näkökulmasta ajateltuna, laajasti ja välillisesti koskettavat kriisit voidaan hyödyntää keskusteluteemoina nuorten kanssa. Yhteisen käsittelyn kautta voidaan saavuttaa nuorten resilienssin kasvua vastaavaan tapahtumaan varautumisessa sekä sosiaalisessa mediassa tapahtuvien ylilyöntien ehkäisemisessä.

4.17. Itsetuhoisuus ja itsemurhauhkailu

Itsemurhauhkan tunnistaminen

Masennuksella on merkittävä yhteys itsemurhiin. Pitkään jatkuneen masennuksen ja mahdollisesti itsemurhaan liittyvien puheiden pitäisi herättää näkemään, onko merkkejä itsemurhavaarasta. Taustalla voi olla myös iso menetys, kuten kuolema, muutto, tappelu, epäonnistuminen, sosiaalinen häpeä yms.

Henkilöön kohdistuu itsemurhariski, jos...

- hän tekee itsemurhayrityksen tai vahingoittaa, esim. viiltelee, itseään.
- hän puhuu itsemurhasta tai uhkailee sillä.
- hänellä on suunnitelma itsemurhasta.
- hänellä kuolemaan liittyvät ajatukset ovat mielessä päällimmäisenä ja hallitsevasti.
- hän tuntee jonkun, joka on tehnyt itsemurhan ja suhtautuu asiaan ihannoivasti.
- hän samaistuu sellaiseen, joka on tehnyt itsemurhan ja alkaa muuttamaan käytöstään tähän suuntaan (esim. tällainen julkisuuden henkilö).
- hänen suvussaan on tapahtunut väkivaltainen kuolema tai itsemurha.
- hänellä on hyvin huono impulssikontrolli.
- hän ei näe ratkaisua ongelmiinsa, eikä ota vastaan apua.
- hän on ylikriittinen itsensä suhteen ja tavoittelee täydellisyyttä.
(myötävaikuttavana tekijänä on alkoholi)

Miten toimia itsemurhauhassa olevan henkilön kanssa?

Kaikkiin viittauksiin itsemurhasta tulee suhtautua vakavasti. Mikäli epäilet henkilön olevan itsemurhavaarassa, älä jää yksin pohtimaan asiaa, vaan ota heti yhteys esim. mielenterveystyön asiantuntijaan, terveydenhoitajaan, koulukuraattoriin tai kriisiryhmän jäseneseen.

- Uhkailuja esittäneeseen tulee suhtautua vakavasti.
- Anna aikaa, osoita huomaavasi.
- Älä jätä henkilöä yksin.
- Kuuntele, älä tuomitse, älä vähättele hänen esille tuomiaan ongelmia.
- Pelkän kuuntelun sijaan pyri aktiiviseen ajatuksista ja aikeista kysymiseen.

Keskustele suoraan asioiden oikeilla nimillä esim. ” Mitä tarkoitat sanoessasi, ettei elämälläsi enää ole väliä? ”

- Ota yhteys nuoren vanhempiin tai sukulaiseen.
- Ohjaa saamaan kriisiapua, lähde vaikka itse mukaan saattamaan.
- Älä jää yksin pohtimaan asiaa, ota tarvittaessa yhteys esim. kriisiryhmän jäseneseen.

4.18. Itsemurha tai sen yritys

Itsemurha koskettaa aina koko työyhteisöä ja nuorten yhteisöä. Jälkipuinnin järjestäminen on erittäin tärkeää, koska itsemurha nostattaa aina esiin tunteita, esim. voimakasta syyllisyyttä.

Ohjeita toimintaan:

- Sovitaan kodin kanssa kuinka toimitaan. On hyvä rohkaista omaisia siihen, että itsemurhasta kerrotaan rehellisesti myös muille nuorille, sillä asia tulee yleensä julki jotakin tietä ja siihen saattaa liittyä perättömiä huhuja.
- Kunnioitetaan omaisten toiveita ja noudatetaan luottamuksellisuutta.
- Esimies tiedottaa kriisiryhmälle sekä muulle henkilökunnalle sekä nuorille, jos perheeltä on saatu lupa kertoa tosiasiat.
- Järjestetään jälkipuinti työntekijöille. Erityisesti, jos kyse oli työtoverista.
- Järjestetään erityinen tuki ja seuranta silminnäkijöille ja lähimmille ystäville tai varmistetaan, että järjestääkö koulun kriisiryhmä tukitoimia. Tapahtunut voi aiheuttaa ahdistusta, joten sitä on syytä käsitellä.
- Muiden nuorten vointia seurataan tai varmistetaan, että esim. koulun kriisiryhmä seuraa. Tietoa välitetään toimijoiden kesken.
- Muistetaan yhteistyö muiden yhteisöjen kanssa, joita nuoren kuolema koskettaa (harrastusseurat yms.).
- Kriisiryhmä tai koulu sopivat muistamisesta ja seurakunnan avusta.
- Järjestetään hiljainen hetki / pieni tilaisuus kuolleen muistoksi (vainajan valokuva, kynttilä).
- Järjestetään nuorisotiloille materiaalia aiheesta (itsemurha ja itsetuhoisuus).
Asiaa ja aihepiiriä voidaan käsitellä hienovaraisesti yhdessä, kun aika on siihen sovelias (tarvittaessa asiantuntijan vetämänä).
- Itsemurhan tehneen nuoren vanhemmat saattavat kieltää puhumasta itsemurhasta, kuolemasta, vammasta tms. Vanhempien kanssa tulisi pyrkiä yhteistyöhön ja kertoa, miksi asian käsittely on tärkeää. Vanhemmille kannattaa korostaa sitä, ettei tarkoitus ole käsitellä perheen yksityisasioita, vaan tukea muita nuoria selviytymään. Asian käsittelyn päätavoitteena on kertoa myönteisistä ratkaisumalleista elämän vaikeissa tilanteissa. Vanhemmille voi todeta, että nuoret joka tapauksessa tietävät usein tapahtuneesta ja pohtivat sitä keskenään. On parempi, että he saavat asiallista tietoa, eivätkä huhut vääristä tapahtumia.

4.19. Väkivalta- tai uhkatilanne

Väkivallan uhriksi joutuminen täyttää äkillisen tapahtuman tunnusmerkit. Väkivalta voi uhata keskeisiä elämänarvoja, erityisesti jos se kohdistuu sattumalta paikalla olleisiin henkilöihin. Väkivalta tai uhkatilanne voi aiheuttaa mukana olleille psyykkisiä oireita, kuten unettomuutta ja masennusta sekä myös pitkäkestoisia ja voimakkaita pelkoja. Pelot voivat laajentua myös koskemaan yhä useampia tilanteita.

Ihmisen aiheuttamaa väkivaltaa vähäisempiä reaktioita seuraa laitteiden aiheuttamista onnettomuuksista tai luonnononnettomuuksista. Suoran väkivallan tai sen uhan lisäksi, voi uhan myös aiheuttaa vakava onnettomuus (esim. tulipalo).

Väkivallan uhkaan varautuminen:

- Käy läpi asiakkaat, onko heissä arvaamattomasti käyttäytyviä.
- Poista tilasta kaikki terävät esineet.
- Pidä reitti vapaana ulko-ovelle.
- Pukeudu niin, että sinun on helppo liikkua.
- Säilytä kännykkää samassa paikassa.
- Havainnoi vastapuolta, millä tuulella hän on.
- Käyttäydy rauhallisesti, vaikka huomaisit uhkaa. Varaudu etukäteen oikeisiin sanoihin.
- Luota intuitioon, jos tilanne on sinusta vaarallinen, ja hälytä apua.

Toimi näin:

- Tilanteissa, joissa joku uhkaa väkivallalla tai käyttäytyy väkivaltaisesti on heti otettava yhteyttä poliisiin.
- Asiaan on suhtauduttava vakavasti.
- Nuorten kohdalla ota yhteys vanhempiin/huoltajiin. Poliisi ja henkilökunta arvioivat jatkotoimenpiteet yhdessä.
- Nuorisotyössä esiintyneestä väkivallasta tai uhasta tulee kertoa nopeasti viranomaisille ja esimiehelle.
- Uhkaustilanteessa kunnan kriisiryhmän tms. ja poliisin kanssa yhdessä päätetään siitä, miten henkilökuntaa, seurakuntalaisia ja vanhempia informoidaan tapahtuneesta.
- Uhkaustilanne on käytävä mahdollisimman nopeasti yhdessä lävitse.
- Nuorten osalta päätetään mahdollisista tehostetun nuorisotyön toimista.
- Väkivalta- tai uhkatilanteen aiheuttaminen traumojen ehkäisemiseksi, voi olla tarpeen järjestää jälkihoitoa nuorille ja henkilökunnalle.

Väkivallan uhrin auttaminen:

Väkivallan uhrin jäävät usein ilman kriisiapua. Tähän vaikuttaa ainakin kolme tekijää:

1. Väkivallan kohteeksi joutuminen herättää niin voimakasta syyllisyyttä ja häpeää, että uhrin hakevat apua harvoin. Seksuaalinen hyväksikäyttö, raiskaus tai sen yritys aiheuttavat erityisen vahvaa syyllisyydentuntoa ja häpeää.
2. Organisaatiot ja viranomaiset, joiden kanssa väkivallan uhrin joutuvat tekemisiin, eivät aina osaa tunnistaa kriisiavun tarvetta.
3. Väkivalta saattaa olla toistuvaa ja siihen on totuttu.

4.20. Paluu arkeen

Arkeen palaaminen tarkoittaa tehostettujen toimien alasajoa, paluuta normaaliin nuorisotyön toimintaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita että kriisitilanteen esille tuomat asiat ja teemat unohdettaisiin. Niitä voidaan hyödyntää turvallisuuden kehittämisessä ja resilienssin vahvistamisessa.

Toiminnan ja tekemisen ohella arkeen palaamiseen liittyy keskeisenä myös turvallisen ja myönteisen ilmapiirin rakentaminen. Sitä voidaan tukea mm. huomioimalla hyviä tapoja ja kohtelua, välittömällä puuttumisella epäkohtiin sekä yhteisten pelisääntöjen läpikäymisellä. Kehittämisen kannalta on keskeistä, että niin hyvät kuin huonommat kokemukset hyödynnetään varautumisessa vastaaviin tilanteisiin jatkossa. Ensin arvioidaan kriisitilanteessa tapahtunutta toimintaa:

- Mikä toimi?
- Missä oli haasteita?
- Mitä opimme?
- Huolehditaan hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen säilymisestä. Jos ne olivat ohjeista poikkeavia tai niistä puuttuvia, niin päivitetään ohjeistuksia.
- Niin omiin, kuin yhteistyötahojen toiminnallisiin epäkohtiin puututaan.
- Epäkohdat raportoidaan ja ne pyritään korjaamaan vastaamaan paremmin havaittuihin haasteisiin ja uhkiin.
- Valmiussuunnitelmaa ym. ohjeistuksia päivitetään tai niiden päivittämisestä sovitaan.
- Havainnot hyvistä ja kehitettävistä asioista jaetaan muille tahoille ja toimijoille. Kaikkien ei pidä oppia samoja asioita kantapään kautta.

Kriisivalmiussuunnitteluprosessin kierros päättyy tähän. Seuraavaksi, vuoden tai kahden päästä, on aika palata alkuun ja lähteä päivittämään tehtyä suunnitelmaa. Pieniä päivityksiä on todennäköisesti kertynyt siihen mennessä, mutta systemaattisen päivittämisen yhteydessä käydään läpi kaikki eri vaiheet ainakin lyhyesti. Katsotaan, pitävätkö tilannekuvaukset ja tahtotilan yhteydessä hahmotettu toivottu tila paikkansa. Tarkistetaan, onko yhteistyön alueella tapahtunut muutoksia.

4.21. KRIISIVALMIUSSUUNNITELMAN KUITTAUS

Olen lukenut ja perehtynyt nuorisopalveluiden kriisivalmiussuunnitelmaan.

[illegible]